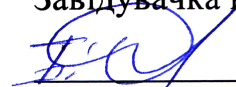

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувачка випускової кафедри

 Ніна РЖЕВСЬКА

« 20 » 12 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ»

**Тема: «ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КНР: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 2 курсу, 207 М групи, Регент Ярослав
Олександрович

Науковий керівник: завідувач кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій, доктор політичних наук, професор, Ржевська Ніна Федорівна

Нормоконтролер

(підпис)

Ніна РЖЕВСЬКА

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР	
1.1 Основні теоретичні підходи до вивчення зовнішньої політики.....	7
1.2 Особливості зовнішньої політики Китаю.....	12
1.3 Індикатори зовнішньої політики КНР.....	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ.....	38
2.1 Зовнішньополітичні пріоритети та стратегії КНР.....	38
2.2 Головні партнери та супротивники Китаю на міжнародній арені.....	45
2.3 Участь КНР у міжнародних організаціях та ініціативах.....	62
РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧІ ОРІЄНТИРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР.....	69
3.1 Переваги та недоліки зовнішньої політики КНР.....	69
3.2 Сценарії розвитку глобальних геополітичних тенденцій для зовнішньої політики КНР.....	73
3.3 Територіальні суперечки Південно-Китайському морі: системний аналіз	77
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АСЕАН - Асоціації держав Південно-Східної Азії
ВВП – Внутрішній валовий продукт
ВЗНП - Всекитайські збори народних представників
ВМС НВАК – Військово-морські сили Народно-визвольної армії Китаю
ЄС – Європейський союз
ЗМІ – засоби масової інформації
КНР – Китайська народна республіка
КПК – Комуністична партія Китаю
МВФ – Міжнародний валютний союз
НВАК - Народно-визвольна армія Китаю
ОАЕ – Об'єднані арабські емірати
ООН – Організація об'єднаних націй
ПІВ - Право інтелектуальної власності
РБ ООН – Рада безпеки Організації об'єднаних націй
СОТ – Світова організація торгівлі
США – Сполучені штати Америки
ТТП - Транстихоокеанське партнерство
BRI – Belt and road initiative
IRBM – Intermediate-range ballistic missile

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зовнішня політика Китаю на сучасному етапі є об'єктом надмірного зацікавлення й дискусій на міжнародній арені. Спостереження за стратегічними кроками та рішеннями Китайської Народної Республіки щодо глобальних проблем є необхідністю при поясненні сучасних геополітичних змін та їх впливу на міжнародну політику та економіку. Тема нинішньої зовнішньої політики є важливою не тільки при дослідженні самого Китаю, але й має глибокий вплив на стратегічні рішення й інтереси численних держав і регіонів у світі.

Китай, зі своєю довготривалою історією та широким внутрішнім ринком, вже давно визнаний глобально впливовим геополітичним гравцем. Зростання економіки та модернізація Китаю спричинили розширення його зовнішніх інтересів та збільшили його роль у міжнародних відносинах. Останні роки свідчать про активність Китаю як у регіональних конфліктах, так і в глобальних ініціативах, включаючи «Один пояс, один шлях», ініціативу «Будівництво спільної судноплавності» та багато інших.

Зростаючий вплив КНР на міжнародну політику, економіку та безпеку робить актуальною необхідність глибокого аналізу та розуміння її зовнішньої політики. Дослідження зовнішньої політики Китаю є важливим завданням, оскільки воно сприяє не лише розумінню стратегій і пріоритетів цієї країни, але й формулюванню рекомендацій для міжнародних акторів щодо оптимального співробітництва та управління глобальними викликами. Робота спрямована на розкриття сутності та перспектив динаміки зовнішньої політики Китаю і відкриває нові горизонти для подальших досліджень у галузі міжнародних відносин та геополітики. Дослідженню низки питань зовнішньої політики КНР, її принципів та пріоритетів присвячені праці вітчизняних та іноземних науковців.

В інформаційних джерелах широко висвітлюються такі аспекти: зовнішньополітичні пріоритети, геополітичні аспекти, сукупна зовнішньополітична

стратегія. В той же час менш розкритими є внутрішні рішення та процеси впливу на зовнішню політику, соціальні та культурні аспекти, стратегічні мотивації, що й першочергово актуалізує тему кваліфікаційної роботи.

Мета роботи полягає дослідженні значимості зовнішньої політики КНР на сучасному етапі та визначенні перспектив її розвитку. Для досягнення поставленої мети, були сформульовано наступні **завдання**:

- встановити теоретико-методологічні засади дослідження зовнішньої політики;
- визначити особливості зовнішньої політики Китаю;
- розкрити індикатори зовнішню політику КНР;
- охарактеризувати зовнішньополітичні пріоритети та стратегії Китаю
- визначити основних партнерів та супротивників Китаю на міжнародній арені
- надати оцінку участі КНР у міжнародних організаціях та ініціативах
- становити зовнішньополітичні орієнтири та перспективи зовнішньої політики Китаю

Об'єкт дослідження – зовнішньополітична діяльність Китайської Народної Республіки.

Предметом дослідження є особливість, фактори та пріоритети зовнішньої політики КНР.

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи було використано міждисциплінарний підхід, компаративний аналіз, діалектичний метод, методи SWOT та контент аналізу.

Практичне значення результатів дослідження. Дана робота додає нові знання та аналітичну глибину до дослідження зовнішньої політики Китаю. Вона сприяє розумінню основних принципів, стратегій та тенденцій у зовнішній політиці китайської держави. Матеріали кваліфікаційної робота можуть бути інформаційним джерелом та

джерелом натхнення для інших наукових досліджень у галузі міжнародних відносин, політології, та інших суміжних дисциплін. Результати роботи можуть бути використані для покращення освітніх програм, спрямованих на підготовку фахівців у галузі міжнародних відносин. Вони можуть стати цінним додатком до навчального процесу та сприяти підготовці майбутніх дипломатів, аналітиків та дослідників. Апробація полягає в тезах «П'ять принципів зовнішньої політики Китаю» для XXVI Всеукраїнської щорічної науково-практичної конференції «Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» та в тезі «М'яка сила як інструмент зовнішньої політики Китаю» для IX Міжнародної науково-практичної конференції «Modern problems of science, education and society».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР

1.1 Основні теоретичні підходи до вивчення зовнішньої політики

Зовнішня політика будь-якої держави є складним і багатогранним явищем, що формується під впливом численних факторів, як об'єктивних, так і суб'єктивних. Для розуміння зовнішньополітичної поведінки держави важливо використовувати теоретичні підходи, які допомагають пояснити її мотиви та цілі.

Ми розглянули чотири основні теоретичні підходи до вивчення зовнішньої політики: реалістичний, ідеалістичний, інституціоналістський та суб'єктивно-інтерпретаційний.

Розглянемо детальніше кожен із теоретичних підходів:

Реалістичний підхід розглядає зовнішню політику як гру примусу, в якій держави прагнуть до максимізації своєї безпеки та інтересів. Згідно з цим підходом, зовнішньополітична поведінка держави визначається її геополітичним становищем, економічною могутністю та військовою силою. Реалістичний підхід до вивчення зовнішньої політики був розроблений у ХХ столітті Гансом Моргентау, Едвардом Карром та іншими вченими. [1] Цей підхід ґрунтується на наступних основних принципах:

- в основі зовнішньої політики лежить прагнення до безпеки та інтересів. Держави прагнуть до максимізації своєї безпеки та досягнення своїх інтересів, як національних, так і економічних.

- світова система є анархічною. Немає наддержави, яка могла б забезпечити порядок і безпеку у світі.

- держави є раціональними акторами і прагнуть досягти своїх цілей шляхом максимізації переваг і мінімізації витрат.

Згідно з реалістичним підходом, зовнішня політика Китаю є прагненням до максимізації своєї безпеки та інтересів у міжнародній системі. КНР прагне до збереження свого суверенітету та територіальної цілісності, до забезпечення економічного розвитку та підвищення свого міжнародного статусу.

Реалістичний підхід може бути використаний для пояснення таких аспектів зовнішньої політики Китаю, як:

- важливість безпеки у зовнішньополітичній стратегії Китаю. Він прагне зміцнити свою військову силу та територіальний захист.
- акцент на економічному розвитку у зовнішній політиці Китаю. КНР прагне до інтеграції в глобальну економіку та до збільшення свого економічного впливу у світі.
- зацікавленість Китаю у регіональному співробітництві. Прагнення до створення сприятливої міжнародної обстановки для свого економічного розвитку та підвищення свого міжнародного статусу.

Реалістичний підхід є цінним інструментом для розуміння зовнішньої політики Китаю. Він допомагає пояснити мотиви та цілі китайської зовнішньої політики, а також дає змогу прогнозувати її майбутній розвиток. Однак, реалістичний підхід має і свої обмеження. Він не враховує роль суб'єктивних факторів, таких як ідеологія, національна ідентичність та культура, у формуванні зовнішньої політики. Крім того, реалістичний підхід може бути обмеженим у поясненні змін у зовнішньополітичній поведінці держави, які можуть бути обумовлені внутрішніми факторами.

Ідеалістичний підхід навпаки, розглядає зовнішню політику як інструмент сприяння міжнародній співпраці та миру. Згідно з цим підходом, держава повинна прагнути до вирішення міжнародних конфліктів мирним шляхом та до формування справедливої та демократичної міжнародної системи. Ідеалістичний підхід до вивчення зовнішньої політики був розроблений у ХХ столітті Вудро Вільсоном, Ірвінгом Лінксом та іншими вченими. [2] Цей підхід ґрунтується на наступних основних принципах:

- в основі зовнішньої політики лежить прагнення до миру та співпраці, а держави прагнуть до створення безпечного та мирного світу, заснованого на принципах міжнародного права та співпраці.

- світова система є кооперативною, держави можуть співпрацювати для досягнення спільних цілей, таких як мир, безпека та розвиток.

- держави є моральними акторами і прагнуть досягти своїх цілей шляхом справедливих та гуманних засобів.

Згідно з ідеалістичним підходом, зовнішня політика КНР є прагненням до миру, співпраці та розвитку у міжнародній системі. Китайська держава прагне до створення безпечного та мирного середовища для свого економічного розвитку та підвищення свого міжнародного статусу.

Ідеалістичний підхід може бути використаний для пояснення таких аспектів зовнішньої політики Китаю, як:

- підтримка Китаєм принципів міжнародного права та співпраці. Китай є членом багатьох міжнародних організацій та угод, де він прагне до співпраці з іншими державами для вирішення спільних проблем.

- зацікавленість КНР у розвитку міжнародних інститутів. Китай вважає, що міжнародні інститути можуть сприяти миру, безпеці та розвитку у світі.

- позиціонування Китаю як відповідальної великої держави. Китай прагне до того, щоб бути відповідальною великою державою, яка сприяє миру та розвитку у світі.

Проте даний підхід має деякі недоліки. Наприклад, він не враховує роль реалістичних факторів, таких як геополітика та національні інтереси, у формуванні зовнішньої політики. Також ідеалістичний підхід може бути обмеженим у поясненні змін у зовнішньополітичній поведінці держави, які можуть бути обумовлені внутрішніми факторами. Ідеалістичний підхід може пояснити, чому КНР прагне до співпраці з іншими державами у галузі торгівлі та економіки, але він не може пояснити, чому вона прагне до зміцнення своєї військової сили та територіального захисту.

Інституціоналістський підхід акцентує увагу на ролі міжнародних інститутів у формуванні зовнішньої політики. Згідно з цим підходом, міжнародні інститути, такі як ООН, ЄС та інші, можуть сприяти співпраці між державами та зниженню ризику конфліктів. Даний підхід до вивчення зовнішньої політики був розроблений у ХХ столітті Робертом Кеохейном та Стенлі Хоффманом. [3] Цей підхід ґрунтується на наступних основних принципах:

- міжнародні інститути можуть сприяти співпраці між державами, вони можуть створювати правила та норми, які можуть допомогти державам узгодити свої інтереси та діяти спільно.

- міжнародні інститути можуть зменшити ризик конфліктів між державами. Сприяння прозорості та довірі між державами, що може допомогти запобігти конфліктам.

- міжнародні інститути можуть сприяти поширенню норм і цінностей. Поширення норм і цінностей, таких як демократія та права людини.

- акцентується увага на тому, що зовнішня політика Китаю є прагненням до співпраці з іншими державами в рамках міжнародних інститутів. Китайська держава прагне до використання міжнародних інститутів для досягнення своїх інтересів, таких як економічний розвиток та підвищення свого міжнародного статусу.

Інституціоналістський підхід може бути використаний для пояснення таких аспектів зовнішньої політики Китаю, як:

- акцентування Китаю на співпраці в рамках міжнародних інститутів. Китай є членом багатьох міжнародних організацій та угод, в яких він прагне до співпраці з іншими державами;

- позиціонування КНР як відповідальної великої держави. Китай прагне до того, щоб бути відповідальною великою державою, яка сприяє розвитку міжнародних інститутів;

- зацікавленість Китаю у регіональному співробітництві. Китай прагне до створення сприятливої міжнародної обстановки для свого економічного розвитку та підвищення свого міжнародного статусу.

Недоліком даного підходу є те, що він не враховує роль реалістичних факторів, таких як геополітика та національні інтереси, у формуванні зовнішньої політики. Крім того, інституціоналістський підхід не пояснює змін у зовнішньополітичній поведінці держави, які можуть бути обумовлені внутрішніми факторами.

Суб'єктивно-інтерпретаційний підхід до вивчення зовнішньої політики фокусується на ролі суб'єктивних факторів, таких як ідеологія, національна ідентичність та культура, у формуванні зовнішньополітичної поведінки держави. Вважається, що зовнішня політика не завжди є раціональною або логічною, а може бути обумовлена емоційними, релігійними або ідеологічними факторами.

Суб'єктивно-інтерпретаційний підхід може бути використаний для пояснення таких аспектів зовнішньої політики Китаю, як:

- ідеологічний вплив комуністичної ідеології на зовнішню політику Китаю. Комуністична ідеологія відіграє важливу роль у формуванні зовнішньої політики Китаю. Він прагне до поширення комуністичної ідеології у світі;

- національна ідентичність Китаю. Національна ідентичність є важливою складовою зовнішньої політики Китаю. КНР прагне до відновлення свого статусу великої держави та до захисту своїх національних інтересів;

- культурний вплив Китаю на зовнішню політику. Культура є важливою складовою зовнішньої політики Китаю. Прагнення до поширення китайської культури у світі.

Недоліком суб'єктивно-інтерпретаційного підходу є складність для застосування на практиці, оскільки вимагає глибокого розуміння культури та історії Китаю. До того ж, підхід може бути суб'єктивним і може бути використаний для виправдання будь-якої зовнішньополітичної поведінки держави.

Загалом, можна сказати, що усі чотири основні теоретичні підходи до вивчення зовнішньої політики є важливими для розуміння зовнішньополітичної поведінки Китаю.

Однак, варто зазначити, що жодна з теорій не є досконалою і не може повністю пояснити зовнішню політику Китаю. Це пов'язано з тим, що зовнішня політика є складним і багатогранним явищем, яке формується під впливом численних факторів, як об'єктивних, так і суб'єктивних.

Таким чином, використання комплексного підходу дозволяє досліднику отримати більш повне та всебічне розуміння зовнішньополітичної поведінки КНР. Однак, для отримання більш глибокого розуміння окремих аспектів зовнішньої політики може знадобитися використання більш специфічних теоретичних підходів.

1.2 Особливості зовнішньої політики Китаю

Китай, як одна з найбільших світових держав, веде активну зовнішньополітичну діяльність, яка має значний вплив на геополітичну карту світу, економіку, торгівлю, культуру та інші аспекти міжнародних відносин. Однією з головних особливостей зовнішньої політики КНР є його стратегічний підхід до взаємодії з іншими країнами. Китай активно розвиває свої економічні, політичні та культурні зв'язки з іншими державами, шукаючи спільні інтереси та взаємовигідність. Ще одним важливим аспектом є посилення геополітичного впливу у світі. Китай активно співпрацює з різними регіональними та міжнародними організаціями, розширює свою географію впливу шляхом ініціативи «Один пояс, один шлях» та інших геополітичних проєктів. Китай займає все більш активну роль в глобальних справах, виступаючи за міжнародну співпрацю та стабільність.

Давні принципи зовнішньої політики КНР виражені в П'яти принципах мирного співіснування: взаємна повага до суверенітету і територіальної цілісності, взаємний ненапад, невтручання у внутрішні справи один одного, рівність і взаємна вигода, мирне співіснування. Китайське керівництво спочатку перерахувало ці принципи в 1954 році,

коли КНР з комуністичним урядом намагався зв'язатися з некомуністичними країнами Азії, щоб запевнити їх, що він не буде втручатися в їхні внутрішні справи. [4]

Незважаючи на зміни в міжнародному середовищі та політиці Китаю, п'ять принципів продовжують служити корисній меті.

Китайський альтернативний дизайн світу наголошує на рівному, непорушному суверенітеті всіх держав, великих і малих, західних і не західних, багатих і бідних, демократичних і авторитарних, кожна з яких керує своєю власною системою, як вважає за потрібне, незалежно від того, чи відповідають її методи західним стандартам. чи ні. Інший китайський термін для такої системи — «багатополярність». П'ять принципів пояснюють, чому Америка не повинна мати можливість нав'язувати свої цінності слабшим націям. Таким чином, основною ідеєю п'яти принципів, як їх сьогодні інтерпретує КНР, є суверенітет, тобто одна держава не має права втручатися у внутрішні справи іншої держави.

Останнім вираженням цієї ідеї є концепція «побудови спільного майбутнього для людства», сформульована китайським лідером Сі Цзіньпіном. Ця ідея означає, що всі країни мають рівний суверенітет - жодна не може втручатися у внутрішні справи інших; що країни повинні спільно керувати глобальними справами демократично, а не через диктат наймогутніших держав. Як і в минулому, китайська пропозиція має на меті контрастувати з тим, що КНР зображує як примусову та егоїстичну зовнішню політику, яку проводять Сполучені Штати.

Позиція китайських чиновників щодо більшості суперечок у всьому світі полягає в тому, що вони повинні вирішуватися шляхом мирних переговорів. Таким був їхній погляд на війну в Афганістані, боротьбу між Ізраїлем та арабами, суперництво між Північною та Південною Кореєю та етнічні конфлікти у Східній Європі та Африці. Як постійний член Ради Безпеки, негативний голос Китаю означав би право вето, що розлютило б країни, які виступають за втручання.

Протягом 60 років п'ять принципів мирного співіснування процвітали в Китаї, Індії та М'янмі. Тим часом, завдяки важливому внеску, зробленому трьома країнами, ці принципи прийняті в інших частинах Азії та світу. Китай вважає, що успішне застосування п'яти принципів у міжнародних відносинах повною мірою свідчить про їх сильну життєздатність. Індія заявила, що якщо ці принципи визнаються у взаємовідносинах усіх країн, то навряд чи будуть конфлікти і, звичайно, війни. [4]

Ці п'ять принципів, як інтегрована, взаємопов'язана та неподільна концепція, охоплюють суть сучасних міжнародних відносин і можуть застосовуватися до відносин між усіма країнами, незалежно від їх соціальної системи, рівня розвитку чи розміру. П'ять принципів мирного співіснування були розширені до десяти принципів, прийнятих на Бандунгській конференції в 1955 році, а також були включені у відповідні декларації, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН у 1970 та 1974 роках. Суть П'яти принципів мирного співіснування полягає в тому, що між усіма країнами існує суверенна рівність і що жодна країна не повинна монополізувати міжнародні справи. Ці принципи пропонують країнам, що розвиваються, потужний інтелектуальний інструмент для захисту свого суверенітету та незалежності, і, таким чином, вони стали заклик до зміцнення солідарності, співпраці та сили між ними. Ці принципи поглибили взаєморозуміння та довіру між країнами, що розвиваються, прискорили співпрацю Південь-Південь, а також сприяли покращенню відносин Північ-Південь.

Китай запропонував кілька важливих ініціатив співпраці, а саме економічний пояс Шовкового шляху, морський Шовковий шлях XXI століття, економічний коридор Бангладеш-Китай-Індія-М'янма та співтовариство спільної долі Китай-АСЕАН. КНР скористається можливістю, яку надають ці ініціативи, щоб побудувати відкриту економічну систему та створити нові можливості та простір для розвитку Азії та світу.

Звичайно, ці сформульовані моральні принципи не є основною опорою зовнішньої політики Китаю. Розуміючи, що сильної армії та дипломатії примусу на сьогодні вже недостатньо для успішного просування своїх інтересів, Піднебесна останніми роками

шукає нові шляхи для покращення свого образу на міжнародній арені. У ХХІ столітті одним із важливих елементів зовнішньої політики, котрому китайський уряд приділяє особливу увагу, стала м'яка сила.

У теорії міжнародних відносин м'яка сила - це елемент зовнішньої політики, який застосовується державами для збільшення свого впливу завдяки привабливості її цінностей та інститутів. Якщо жорстка сила засновується на військовому втручанні, санкціях чи дипломатії примусу, то м'яка досягається саме завдяки створенню сприятливого образу держави. Сформульована американським політологом Джозефом Наєм, концепція м'якої сили апелює до трьох основних компонентів – культури, політичної ідеології та дипломатії. І хоча китайська верхівка усвідомлює важливість «м'якої» стратегії, розуміння Пекіном цієї концепції дещо відрізняється від того, як її звикли сприймати в інших країнах. [5]

Сі Цзіньпін поклав край політиці дискретності на міжнародній арені, яку прийняв Ден Сяопін. Останній, який реабілітував постать Конфуція, дотримувався гасла «зберігайте холонокровність і стриманість, не проявляючи ініціативи, але плануючи зробити щось велике». Що стосується Сі Цзіньпіна, то він голосно і рішуче каже, що Китаю судилося знову стати світовою державою номер один. Ден завжди так думав, але ніколи цього не казав. Сі Цзіньпін думає про це щодня і проголошує це регулярно. Однак паралельно він зрозумів важливість м'якої сили (імідж, привабливість), яка має полегшити сприйняття світовою громадською думкою твердження про жорстку силу Китаю. Так само було зрозуміло, що з точки зору м'якої сили КНР демонструє значне запізнення, особливо по відношенню до Сполучених Штатів. Час, коли Китай не рахувався з рухами громадської думки, минув. Китай також вважає за необхідне бути культурно привабливим (у широкому розумінні цього терміну). З цієї причини він відкритий для туризму, який раніше був заборонений, а також для університетських обмінів. Він хоче отримати місце у світовому шоу-бізнесі та частково заповнити величезний дефіцит у порівнянні з Голлівудом. [6]

Пекін зрозумів, що його історія та культура були магнітом для популярності, що дозволяє йому говорити про щось інше, ніж про природу свого режиму. Інститути Конфуція відкриваються по всьому світу, і люди, які прагнуть вивчити китайську мову або відкрити для себе видатних діячів китайської культури та інтелектуальних діячів, стікаються до них. Сунь Цзи, якого вважають першим стратегічним мислителем людства, не може не викликати цікавості та захоплення, особливо в час, коли геополітика все більше стоїть на порядку денному. Це корисний інструмент в ініціативі завоювати серця та уми людей по всьому світі.

Іншим характерним елементом китайського зразка м'якої сили є її економічна спрямованість. Набувши у 2010 році статус другої економіки світу після Сполучених Штатів, КНР не бариться використовувати економічні важелі для покращення свого іміджу на міжнародному рівні. Інфраструктурні проєкти, поширення технологій та «самаритянська» роль у порятунку менш розвинених держав за допомогою кредитів – усе це є компонентами м'якої сили Пекіна, що мають на меті продемонструвати розвиненість китайської економічної моделі.

У той час як у західному науковому дискурсі економічна могутність, безсумнівно, вважається джерелом жорсткої сили на одному рівні з військовим потенціалом, Піднебесна розробляє власну «м'яку» стратегію на основі економіки, культури та публічної дипломатії. [7]

Важлива особливість міжнародного статусу КНР пов'язана з тим, що ця країна є континентальним гігантом, що впливає на глобальні геополітичні та економічні процеси. Китай є другою за величиною глобальною економікою, постійним членом РБ ООН, активно розвиває національні космічні програми та інформаційні технології. КНР належить до ядерних держав, займає одні з перших місць за величиною та боєздатністю армій світу, має один із найбільших у світі військових бюджетів. Для підкріплення показників «жорсткої» сили збільшується потреба у «м'якій» силі. Кампанія впливу Комуністичної партії КНР орієнтована на дві основні цілі – розширення впливу країни

за кордоном та просування позитивного іміджу Китаю в усьому світі. Поширення культурної «м'якої» сили КНР, зокрема на країни Заходу, значно ускладнюється китайською мовою, адже хоча її популярність у світі зростає, цього недостатньо для конкуренції з англомовним контентом.

Уразливими місцями китайської «м'якої» сили є особливості розвитку політичної системи та громадянського суспільства. Згідно з оцінками низки міжнародних експертів, «Китай не може мати «м'якої» сили, оскільки в країні не сформоване громадянське суспільство, а влада порушує права людини». Поки політична система КНР зупиняє, а не сприяє, вільному людському розвитку, його пропагандистські зусилля зіткнуться з викликами. [7]

Варто зазначити, що КНР сьогодні ефективно використовує «м'яку» силу для нарощування свого міжнародного впливу в місцях, якими Захід останнім часом нехтував. Відсутність доступу до міжнародних ЗМІ в менш розвинених регіонах дало змогу просувати сприятливий імідж серед населення. Цей ефект, мабуть, найбільше вражає в Африці, де Китай інвестує в комунікаційну інфраструктуру і пропонує недорогий доступ до китайських новин. Найпозитивніші рейтинги КНР має в Росії та Нігерії, найнегативніші – в Японії, Швеції та Канаді. Думка про КНР більшості країн Західної Європи, США та Канаді негативна, а жителі Центрально-Східної Європи дещо більше розділені у своїх оцінках.

Однак проблеми з «м'якою» силою КНР в окремих частинах світу не слід плутати з відсутністю впливу. Західні спостерігачі помиляються, вважаючи, що громадянські свободи та демократія є бажанішими, ніж економічна стабільність та процвітання, та розглядаючи «м'яку» силу КНР через американський об'єктив. У час економічної невизначеності Китай є привабливим прикладом для неліберальних і схильних до авторитарності політичних лідерів і режимів, щоб підтримувати себе. Так, елементом «м'якої» сили Китаю є її модель розвитку; китайський досвід чи «китайська модель» стає все привабливішою для багатьох держав, що розвиваються. Успішне китайське

керування внутрішньою політичною стабільністю, економічним зростанням та соціальним управлінням дає альтернативу «Вашингтонському консенсусу» для країн, що розвиваються. [8]

У 2020 р. Китаю випала ще одна можливість виступити у ролі впливового глобального лідера, адже пандемія Covid-19 не лише негативно вплинула на імідж КНР (поширення вірусу з Китаю, замовчування, пропаганда), а й стала шансом зміцнення китайської «м'якої» сили та «Шовкового шляху здоров'я». Китай активно ініціював та застосовував «маскову дипломатію», що передбачає надання кваліфікованих кадрів та медичного обладнання країнам, що постраждали від Covid-19, для того, щоб змінити наратив про винуватість Китаю в пандемії, перетворивши його на історію китайської стійкості та успішності, здобутих авторитарною політикою.

Не зважаючи, що взаємодія КНР зі зовнішнім світом складна, можна стверджувати, – згідно офіційної політики, – цілі країни, по-перше, є економічними, і – лише, по-друге, ідеологічними та політичними. Незалежно від того, чи почнеться нова холодна війна, чи ні, зусилля китайського впливу спрямовані в першу чергу на країни, що розвиваються, з особливим акцентом на його сусідів у Південно-Східній Азії, тому потреба в їх подальшому залученні може бути сильнішою, ніж будь-коли. [9]

Таким країнам, як Японія та Південна Корея, вдалося створити привабливий національний імідж за кордоном, головним чином завдяки свободі, отриманій завдяки креативних індустрій, чого бракує Китаю. Відповідно, кажуть, що «м'яка сила» походить від багатьох суб'єктів поза межами держави, таких як приватний сектор і громадянське суспільство. М'які (і жорсткі) зусилля Китаю натомість централізовані та контролюються урядом. Це призводить до обмеження низки ресурсів, таких як розвиток привабливої популярної культури, з одночасним розширенням інших, наприклад, завдяки швидкому розподілу та розгортанню фінансових і людських ресурсів, коли в цьому виникає потреба.

Незважаючи на те, що можуть сказати деякі вчені з міжнародних відносин, Китай не може дозволити собі відмовитися від зусиль м'якої сили, що є важливим аспектом сучасних міжнародних відносин. Таким чином, доки вона підтримується економічними активами та зростанням, м'яка сила Китаю обов'язково буде приваблювати. Згодом можуть з'явитися більш м'які методи з китайською специфікою, але, здається, в цьому немає нагальної потреби. [8]

Не варто забувати – понад два тисячоліття монархи, які правили Китаєм, вважали свою країну одним із домінуючих акторів у світі. Поняття «чжунго» – Середнього царства, як себе називає Китай – не просто географічне. Це означає, що Китай є культурним, політичним і економічним центром світу. Цей китайсько-центристський світогляд багато в чому сформував погляд Китаю на глобальне управління – правила, норми та інститути, що регулюють міжнародну співпрацю. . Китайська влада зовсім не соромиться, коли викладає свою довгострокову ціль – зробити свою країну провідною економічною та технологічною державою до 2049 року, до 100-річчя створення Китайської Народної Республіки. Китайці не просто хочуть бути наддержавою – вони вірять, що заслуговують нею бути, що їхня доля – керувати світом. Китайські лідери переконані, що ми є свідками завершення «Рах Амерікана» після холодної війни та переходу до нового світового порядку, який зрештою опиниться на керівному місці Китаю.

КНР дотримується багатосторонньої стратегії глобального управління. Він підтримує міжнародні інституції та угоди, що відповідають його цілям і нормам, такі як Світовий банк і Паризька угода про зміну клімату. Проте в питаннях, у яких Пекін відходить від норм поточної системи, таких як права людини, він прагне підірвати ці цінності та створити альтернативні інститути та моделі. У сферах, де норми та інституції все ще формуються, як-от управління Інтернетом, Китай співпрацює з іншими авторитарними державами, такими як Росія, над створенням стандартів, які відобразатимуть їхні інтереси. КНР став потужною силою глобального

управління. Здається, що його зусилля все більше поглиблюють розбіжності з іншими країнами, особливо з демократіями, які дотримуються існуючих норм та інститутів. Зрештою, цей розрив може ускладнити державам спільне вирішення основних міжнародних викликів. Поділ може навіть створити дві різні системи глобального управління, серйозно підриваючи багатосторонню співпрацю. [10]

У 2010 році Китай випередив Японію та став другою за величиною економікою світу та заробив третій за величиною відсоток голосів у Світовому банку та Міжнародному валютному фонді. Тим часом громадяни КНР піднялися на керівні посади в міжнародних організаціях. У 2006 році Маргарет Чен була призначена генеральним директором Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ).

З початку 2010-х років у міру зростання економічної та військової могутності Китаю зросли також його амбіції та здатність реформувати систему глобального управління, щоб вона відображала пріоритети та цінності Пекіна.

Деякі з пріоритетів, які Пекін просуває в глобальному управлінні, мають оборонний характер і відображають давні цілі Китаю: запобігання критиці практик КНР в області прав людини, утримання Тайваню від взяття на себе незалежної ролі в міжнародних установах і захист Пекіна від компромісів щодо його суверенітету. Проте Китай зараз також прагне формувати глобальну систему управління більш наступально, щоб просувати свою модель політичного та економічного розвитку. Ця модель розвитку відображає широкий державний контроль над політикою та суспільством. [11]

За останні 40 років Китай справді досяг вражаючого та справді безпрецедентного прогресу. Але чи вдасться досягти амбітної мети, поставленої КПК? На шляху до світового лідерства КНР доведеться подолати принаймні дві великі перешкоди – або, радше, низку перешкод. Перший набір перешкод стосується політичного та економічного управління Китаєм («пастка середнього доходу»), а другий — можливостей Пекіна претендувати на провідну роль на міжнародній арені («пастка Кіндлбергера»).

Основна політика китайського уряду спрямована на те, щоб допомогти збалансувати економіку Китаю, відмовитися від моделі, орієнтованої переважно на експорт, просувати найсучасніші технології, отримати доступ до величезного внутрішнього ринку та зробити країну більш самодостатньою. Проте багато з цих зусиль провалюються. Перехід від нації вантажовідправників до нації покупців виявився набагато складнішим, ніж очікувалося: внутрішнє споживання залишається слабким, у той час як китайський експорт досяг рекордних рівнів завдяки щедрій державній підтримці, наданій промисловості. [12]

Багато хто очікує, що Китай випередить США за номінальним ВВП, але існує загальна думка, що це може зайняти більше часу, ніж вважалося спочатку. Для того, щоб Китай випередив Сполучені Штати до 2035 року, його економіка мала б зростати на 4 відсотки на рік; однак щорічне економічне зростання цілком може впасти до 2-3 відсотків у найближчі роки. Крім того, існують постійні сумніви щодо достовірності китайської статистики, а це означає, що подвоєння ВВП країни та доходу на душу населення між 2020 і 2035 роками, про яке багато розрекламували, не слід сприймати як належне.

З іншого боку, КНР доведеться розв'язати ще більш складну «пастку Кіндлбергера» на міжнародній арені. Чарльз Кіндлбергер, видатний американський економіст, стверджував, що провідні держави несуть відповідальність за забезпечення глобальних суспільних благ, таких як мир, безпека, стабільність, процвітання, чисте довкілля тощо. Китай чітко прагне позиціонувати себе як лідера глобального управління 21-го століття, але наскільки ймовірно, що він набуде спроможності діяти як відповідальна глобальна держава? Його перспективи неоднозначні, у кращому випадку. Китай піднявся до другої за величиною економіки світу і може по праву похвалитися вражаючими досягненнями як свідченням його зростаючої інженерної та наукової майстерності. Немає сумніву, що він досягає успіхів у технологічній конкуренції зі Сполученими Штатами, що постійно загострюється. Він наближається до США з точки

зору витрат на дослідження та розробки як частки ВВП, хоча китайські установи все ще більше займаються прикладними, а не фундаментальними дослідженнями, тобто імітацією за рахунок справжніх інновацій. Китайські університети стають помітно сильнішими в галузі науки, технологій, інженерії та математики. [13]

Ще одним серйозним викликом перспективам КНР як рушійної сили глобального розвитку є неоднозначний досвід реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI), яку китайський лідер Сі Цзіньпін колись назвав «проектом століття». Багато останніх повідомлень виявили величезну кількість непрацюючих кредитів, наданих китайськими політичними банками країнам-одержувачам, і BRI тепер ризикує перерости в низку суперечок і боргових криз. Довіра до Пекіна серйозно підірвана через його неприйняття російського вторгнення в Україну, хоча на словах щодо понять «суверенітету» та «територіальної цілісності», він, по суті, схвалив наратив Москви про війну. Поки що Китай, схоже, ухиляється від взяття на себе глобальної відповідальності нарівні зі своїм статусом і заявами.

Потенційна провідна роль Китаю в глобальному масштабі ще більш сумнівна у сфері охорони здоров'я. Після епідемії атипової пневмонії 2003 року і, перш за все, спалаху пандемії COVID-19 у 2020 році, Пекін явно відстає. Безліч теорій змови завдали іміджу Китаю більше шкоди, ніж користі. «Шовковий шлях здоров'я», активно пропагований урядом КПК як частину свого пропагандистського контрнаступу, тепер майже забутий, незважаючи на продажі китайських вакцин, масок та інших товарів низці країн. [13]

Враховуючи всі вищезазначені події, глобальний імідж КНР помітно погіршився за останні кілька років. Це не заперечуватиме його здатності володіти величезною економічною та військовою силою у своєму власному сусідстві чи за кордоном. За іронією долі, привабливість Китаю підривається насамперед його дедалі гучнішою риторикою, конфронтаційною дипломатією і неприкритим використанням

економічного примусу, застосованого до країн, які менш ніж захоплені амбіціями керівництва Пекіна.

Слід звернути увагу на поєднання амбіцій і страху. За Сі Цзіньпіна роль держави в економіці стала дедалі жорсткішою, і це ще більше стримуватиме зростання продуктивності. Попри все це самий розмір Китаю гарантує, що країна залишатиметься ключовим рушієм глобального зростання, хоча не так зрозуміло, якою мірою. Незважаючи на ознаки посилення диверсифікації, КНР збереже свою ключову роль у глобальних ланцюгах поставок і сильну – якщо не провідну – позицію в ряді секторів. Очевидно, це буде економічний гігант і, незважаючи на низьку продуктивність, продовжуватиме мати величезну ринкову владу. Китай, швидше за все, стане найбільшою економікою світу, але навряд чи він матиме значну перевагу над США і залишиться набагато менш процвітаючим.

Зовнішня політика Пекіна щодо потенційних союзників, ймовірно, залишиться коктейлем із обіцянок і тиску, якщо не завуальованим примусом. Слабка «м'яка сила» КНР та негативний імідж на Заході неминуче обмежуватимуть його міжнародний вплив і глобальне лідерство. [14]

Помітно ослаблені Сполучені Штати, відволікаючись на власні внутрішні виклики, безумовно втрачають позиції, але Китай, здається, не готовий замінити їх як світового лідера. Примітно, що Пекіном, здається, керує дивне поєднання амбіцій і страху, і саме тут пастка середнього доходу зустрічається з пасткою Кіндлбергера. Саме тому, що все може піти не так, як очікувалося раніше, КПК забігає наперед і все більше звертається до націоналістичної риторики. Це зробить КНР значно небезпечнішим і невідповідальним світовим лідером. [15]

1.3 Індикатори зовнішньої політики КНР

До кінця першого десятиліття XXI-го століття Китайська Народна Республіка стала головним гравцем у міжнародній політичній економіці. Хоча Китай стикається з величезними внутрішніми проблемами, такими як збільшення різниці в доходах, погіршення екологічних умов і зростання громадського невдоволення, він продовжує вражати світ своїми постійними досягненнями. Песимісти схильні дивитися на Китай через реалістичну призму, тоді як оптимісти часто притримуються ліберальних поглядів.

Зовнішня політика КНР після закінчення холодної війни викликала неоднозначну реакцію. З одного боку, багато країн вітають піднесення Китаю та отримують вигоду від торгівлі з його міцною економікою. Багато урядів високо оцінили зусилля китайського уряду по боротьбі з бідністю в країнах, що розвиваються. Його відданість міжнародному миру також сприяла глобальному розвитку. У багатьох регіональних і глобальних справах Китай відіграє позитивну та відповідальну роль. З іншого боку, відносини Китаю із Заходом і деякими його сусідами залишаються делікатними і навіть напруженими. Його зосередженість на розширенні торгівлі та придбанні енергетичних і сировинних ресурсів в Африці, приділяючи мало уваги іншим питанням розвитку, викликала у багатьох здивування. Положення щодо прав людини та відсутність прозорості у військовій модернізації продовжують бути джерелами непорозуміння у зовнішніх відносинах Китаю. [16]

Дослідники, політологи Ендрю Скобелл та Ендрю Натан стверджують що китайська зовнішня політика визначається жорсткою логікою геостратегічної вразливості. Описати даний термін можна теорією «Чотири кільця безпеки Китаю»:

- Перше кільце знаходиться в межах кордонів Китаю. Сюди входить цілісність території країни та політична стабільність.
- Друге кільце – безпосереднє оточення Китаю. Це такі країни як: Росія, Монголія, Північна Корея та В'єтнам.

- Третє кільце – це більш широкий Азійсько-Тихоокеанський регіон. Сюди входять країни такі як Японія, Південна Корея, Індія та Сполучені Штати.

- Четверте кільце – решта світу. [16]

Китайська зовнішня політика спрямована на захист своїх інтересів у всіх чотирьох колах. Це включає в себе сприяння економічному розвитку, підтримку хороших відносин з сусідами та відвернення потенційних загроз.

Перше кільце – це географічний регіон, визначений власними, самовизначеними кордонами Китаю. Самовизначенні кордони означає, що спірні території, такі як Тайвань, знаходяться всередині територіальної зони, яку пекінські політики визначають як складову КНР. У межах цього Першого кільця пріоритетами безпеки уряду є збереження режиму та територіальна цілісність. Варто розглянути термін «збереження режиму». Якщо подивитися на Індію, США або Японію, то при широкому опозиційному настрої уряд може бути відсторонений від влади та замінений іншим урядом, але немає серйозної загрози режиму в розумінні конституційного порядку – революції, військового перевороту, відродження монархії, фашистського захоплення і т. д. Але в Китаї, через те, що це однопартійна авторитарна система, яка дотримується ленінських принципів легітимності, опозиція до осіб, які перебувають на посадах, розглядається як опозиція самому режиму і сприймається як така, що становить, як її називають, «контрреволюційну» загрозу, яка загрожує не лише тим, хто займає посади, але й самому формату уряду.

Що стосується Китаю, то він більше ніж інші держави піддається прямому та непрямому впливу. Щодо прямого впливу, іноземні уряди та неурядові організації критикують КНР за порушення прав людини. Зарубіжні фонди та посольства надають гранти та технічну підтримку для росту неурядових організацій. Країна буквально наповнюється іноземними інвесторами, менеджерами, радниками з розвитку, митними та санітарно-епідемічними інспекторами, туристами та студентами, кожен зі своїми ідеями, як має змінитися Китай. Етнічні дисиденти в Тибеті та Сіньцзяні отримують

моральну та дипломатичну підтримку, іноді навіть матеріальну допомогу від спільнот своєї етнічної громади за кордоном та від іноземних урядів та фондів. Це сили з-за кордону, які навмисно намагаються змінити режим якимось чином. Зазвичай вони не прагнуть повалити режим, але їхня діяльність викликає сумнів у його легітимності.

Через те, що Китай глибоко інтегрований у світову економіку, існує також багато непрямих зовнішніх впливів, які ставлять під сумнів режим, не маючи цього на меті. До них входять проникнення іноземної культури споживачів, іноземних медіа та іноземних моделей освіти. Хоча жодна країна не є імунною до зовнішніх впливів через міграцію, контрабанду та тероризм, КНР, можливо, є найбільш вразливою в цьому плані серед великих країн. Отже, внутрішня стабільність є питанням зовнішньої політики для Китаю в більшій мірі, ніж для інших країн. Багато активності в зовнішній політиці КНР - спроби обмежити зовнішню допомогу внутрішньому громадянському суспільству, контролювати іноземних журналістів, протидіяти зовнішньої критиці, намагатися стримати зовнішню підтримку Далай-лами або уйгурського руху - це насправді захист режиму, а не спроба розширити вплив. [17]

Вартим уваги є другий тип питань безпеки в межах Першого кільця – територіальна цілісність. На момент свого створення в 1949 році КНР успадкувала прикордонні суперечки з кожним з 20 своїх безпосередніх сусідів. З того часу багато з цих суперечок було врегульовано. Але більшість з тих, що залишаються неврегульованими, так чи інакше важливі для безпеки Китаю. До них, як відомо, відносяться три території, що оспорується з Індією, які мають стратегічне значення, а також морські претензії (більшість з них важливі зі стратегічної та економічної точки зору), що оспорується з Японією, Кореєю і В'єтнамом. Крім того, у власних очах, КНР залишається розділеною країною, не встановивши контроль над провінцією Тайвань, на яку вона претендує. Проблема Тайваню є складною для китайських політиків, оскільки Пекіну доводиться мати справу не лише з урядом у Тайбеї, але й з тайванськими опозиційними політиками, бізнесменами та громадською думкою, а також з урядом

США, який наполягає на «мирному вирішенні» питання і продовжує постачати зброю Тайваню.

Навіть у межах національних кордонів, які Пекін міцно контролює військовим шляхом, деякі групи населення залишаються слабо інтегрованими в політичну і культурну систему. До них належать Гонконг, Макао, Тибет, Сіньцзян, частини Монголії та етнічні корейські райони на кордоні з Північною Кореєю. Інші країни, в тому числі Індія, стикаються з проблемами культурної інтеграції, які в чомусь схожі, але китайський випадок знову ж таки відрізняється інтенсивністю взаємодії, яку кожна з цих слабо інтегрованих територій має через міжнародні кордони - Гонконг із Заходом, Тибет з Індією і Заходом, Сіньцзян з Центральною Азією, Туреччиною, Німеччиною і США (де є значні уйгурські діаспори), а також прикордонний регіон Яньбянь з Північною і Південною Кореєю.

Щоб утримати Китай разом, потрібно докласти чимало зусиль не лише на внутрішньому, але й на зовнішньополітичному рівні, намагаючись протистояти як прямим, так і непрямим силам, які продовжують дестабілізувати китайський контроль над цими наполовину інтегрованими територіями. [18]

Друге кільце включає в себе КНР з 20 країнами, розташованими по колу від Японії на сході до В'єтнаму на півдні, Індії на південному заході до Росії на півночі, з якими Китай має або сухопутні, або морські кордони (або і ті, і інші). Жодна інша країна, окрім Росії, не має стільки сусідів. Якщо не брати до уваги цифри, сусідство Китаю є унікально складним і навіть небезпечним. Сусідні держави включають 7 з 15 найбільших країн світу (Індія, Пакистан, Росія, Японія, Філіппіни, Індонезія і В'єтнам - кожна з яких має населення понад 89 мільйонів); 5 країн, з якими Китай воював протягом останніх 70 років (Росія, Корея, Японія, В'єтнам та Індія) і щонайменше 9 країн з нестабільними режимами (включаючи Північну Корею, Філіппіни, М'янму, Бутан, Непал, Пакистан, Афганістан, Таджикистан і Киргизстан).

Кожен з цих сусідів Другого кільця є чужим для Китаю, з більшим культурним розривом, ніж тим, що існує між США, Європою чи Індією та їхніми безпосередніми сусідами. Хоча Японія, Корея і В'єтнам запозичили деякі частини письмової, усної мови та конфуціанські вірування з Китаю, вони не вважають себе китайцями в жодному сенсі. Інші сусідні культури - російська, монгольська, індонезійська, індійська, казахська та інші - мають ще менше спільного з Китаєм. Жодна з сусідніх держав не сприймає свої основні національні інтереси як такі, що збігаються з китайськими. Більші сусіди є історичними суперниками Китаю, тоді як менші остерігаються китайського впливу.

Жодна з цих країн не є безпековим активом для Китаю в сенсі природного союзника або навіть (за можливим винятком Північної Кореї) буферної держави. Скоріше, в тій чи іншій мірі, більшість з цих сусідів становлять загрозу безпеці Китаю. Не вдаючись до детального аналізу кожної країни, можна сказати, що ці загрози безпеці поділяються на дві категорії. Деякі з цих країн є потужними потенційними суперниками КНР, такими як Японія, Індія, а також В'єтнам. Відносини можуть бути стабілізовані, а елементи співпраці можуть бути досягнуті шляхом розвитку економічних зв'язків і вмілої дипломатії, але кожна з цих країн має постійні інтереси безпеки, які багато в чому несприятливі для Китаю. Друга категорія країн на кордонах КНР – це слабкі та нестабільні країни, де падіння режиму або громадянські заворушення можуть становити ту чи іншу потенційну загрозу для Китаю – прикладами є Північна Корея, М'янма, Пакистан і республіки Центральної Азії.

Слід відзначити всеосяжну політичну і військову присутність Сполучених Штатів по всьому Другому кільцю. Географічно США не є сусідом КНР, але поведяться як сусід. Вони нависають могутньою присутністю по всьому сусідству з Китаєм: штаб-квартира Тихоокеанського командування в Перл-Харборі; гігантська військова база на тихоокеанському острові Гуам (9656 км від континентальної частини США, але лише 3219 км від КНР); домінуюча військово-морська присутність в Південно-Китайському і Східно-Китайському морях; оборонні зв'язки і військові бази різного роду по периферії

Китаю в Південній Кореї, Японії, Тайвані, Філіппінах, В'єтнамі, Таїланді, Індії, Пакистані, і Киргизстані; а також економічний і політичний вплив в усьому азійському регіоні. Якщо величезні відстані, що відокремлюють Сполучені Штати від Китаю, заважають йому здійснювати прямий військовий тиск на США, то у зворотному випадку це не так. [19]

Третє кільце можна ідентифікувати як таке, що складається з шести багато державних регіональних систем, що оточують Китай. Кожна система включає кілька країн, що межують з КНР у Другому кільці, але також і додаткові країни. Наприклад, політика Пекіна щодо Північної Кореї впливає на інтереси Південної Кореї, Японії, США та Росії; політики щодо Камбоджі впливають на інтереси В'єтнаму та Таїланду, Лаосу – а також інтереси, знову ж таки, США; політики щодо М'янми впливають на Індію, Бангладеш, Таїланд та опосередковано на інші дев'ять держав, що є членами Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) разом з М'янмою – і, знову США. Через такі зв'язки Китай, часто, може проводити політику, маючи на увазі лише одну державу, і майже ніколи не може проводити політику де-небудь у своєму оточенні, не враховуючи наслідків для відносин з США. Карта Азії для цього занадто щільна.

І, нарешті, китайські політики повинні враховувати інтереси безпеки своєї країни в Четвертому кільці, яке складається з решти світу: Східна і Західна Європа, Близький Схід, Африка, Північна і Південна Америка і полярні регіони. Ці величезні території почали серйозно враховуватися в китайській безпековій політиці лише з кінця 1990-х років, але поки що не в гонитві за загальною владою і впливом, а для задоволення чотирьох конкретних потреб: в енергетичних ресурсах, товарах, ринках і інвестиційних можливостях; в дипломатичній підтримці своєї позиції щодо Тайваню і Тибету; і в підтримці своєї позиції з багатосторонніх дипломатичних питань, таких як права людини, міжнародна торгівля, навколишнє середовище, контроль над озброєннями. [19]

Не цілі, але й інструменти впливу в Четвертому кільці поки що обмежені: вони є комерційними і дипломатичними, або, в якійсь мірі, культурними чи політичними. Ми

бачимо ознаки того, що КНР прагне розширити свій політичний вплив і військову присутність у деяких з цих регіонів з метою захисту своїх комерційних інтересів і доступу до ресурсів. Науковці дискутують про те, до якої міри вплив Китаю зростатиме в майбутньому зі збільшенням його економічної присутності. Проте поки що ми не бачимо доказів того, що КНР прагне витіснити політичне і військове домінування інших держав у цих регіонах, або сприяти встановленню в інших країнах режимів китайського зразка.

Одним словом, китайська зовнішня політика і політика безпеки визначається, перш за все, загрозами стабільності суспільства, збереженням режиму, цілісності його національної території і процвітанню його економіки. КНР зовсім не є загрозовим гігантом - як його зображують, наприклад, у США. Навпаки - це вразливий гігант, чия зовнішня політика на даному етапі є, по суті, оборонною. Вона захищає свої територіальні претензії, захищає свої морські шляхи сполучення (або, радше, намагається нарощувати потенціал для їх захисту), захищає свій доступ до світової економіки і прагне послабити те, що вона вважає американським оточенням, яке намагається втручатися в політичну стабільність Китаю, підтримувати його територіальний поділ і обмежувати його здатність захищати свої власні інтереси. Проте, якщо мотиви цієї політики є оборонними це не означає, що вона не становить потенційної загрози для сусідів. Виникає дилема безпеки, адже зусилля Пекіна, які спрямовані на захист того, що він називає своїми основними інтересами, природно породжують непорозуміння, конкуренцію, а іноді дипломатичні або (рідше) збройні конфлікти з іншими державами, оскільки Китай тісно оточений іншими державами, які мають власні інтереси, що потребують захисту. [20]

Важлива або, навіть, домінуюча роль в зовнішній політиці відводиться внутрішнім чинникам. Значна частина конфліктів Китаю із Заходом і деякими сусідніми країнами є наслідком його спроб протистояти різноманітним викликам його внутрішній легітимності і стабільності. Значна частина непорозумінь у відносинах Китаю з сусідами

по Другому кільцю пов'язана з підтриманням територіальних претензій і захистом цілісності кордонів. Значною мірою нарощування військово-морських сил Китаю та інші елементи його військової стратегії, що розвивається, спрямовані на отримання певної незалежної здатності захищати морські шляхи сполучення, які мають вирішальне значення для економічної безпеки КНР. Пріоритети політики Пекіна в Четвертому кільці тісно пов'язані з проблемами безпеки в Першому кільці, тобто з необхідністю захистити ресурси і ринки, щоб підтримати зростання економіки.

Насправді, якщо спробувати подумати про зовнішні чинники китайської зовнішньої політики, то важко уявити собі стратегічну мету, що б по суті не була внутрішньою. На відміну від Сполучених Штатів, КНР не демонструє місіонерського бажання створити режими китайського зразка в усьому світі або особливого бачення світового порядку, орієнтованого на Китай. Звичайно, китайські дипломати говорять про плюралістичний, демократичний і правовий світовий порядок, але це не зовсім місіонерське бачення, а скоріше спроба запозичити американську риторику і повернути її проти США, щоб захистити ідею про те, що вони не повинні домінувати. Іншими словами, Китай намагається піднятися і процвітати в рамках існуючого світового порядку, а не створити новий. Його рушійними цілями залишаються внутрішнє процвітання, внутрішньополітична стабільність і консолідація все ще незавершеного національного проекту інтеграції та об'єднання. Це не ті внутрішні рушійні сили зовнішньої політики, які зазвичай згадуються в наративі «націоналізм рушійної політики». Національні настрої все ж існують, однак досі лідерам вдавалося придушувати або вивільняти силу націоналістичних настроїв залежно від того, який сигнал вони хотіли надіслати іноземним співрозмовникам. Китайська влада стримувала або запобігала більшій кількості націоналістичних демонстрацій, ніж дозволяла. Наприклад, у 2001 році уряд придушив протест, що зароджувався, щоб продемонструвати свою готовність вести переговори про вирішення кризи, спричиненої зіткненням китайського винищувача з американським літаком-розвідником EP-3. З

іншого боку, у 2005 році уряд додав потужності своїй кампанії проти надання Японії постійного місця в Раді Безпеки ООН, дозволивши громадянам виходити на демонстрації проти Японії. Іншими словами, уряд може збільшувати або зменшувати спалахи націоналізму, як йому заманеться. Націоналізм є інструментом, а не рушійною силою китайської зовнішньої політики. [19]

Під керівництвом Сі цивільне керівництво стало ще більш централізованим, ніж раніше, при цьому головний лідер, сам Сі, менше консультується з іншими вищими посадовими особами і приймає більше рішень сам. Схоже, Сі відкинув інституційні правила, які Ден Сяопін старанно вбудовував у китайську політичну систему - колективне лідерство, розподіл сфер повноважень між вищими керівниками, впорядковане виховання наступників, своєчасний відхід з посади і певна толерантність до соціального та інтелектуального розмаїття. Зараз він має більше влади, ніж будь-який інший китайський лідер в історії. Мао Цзедун міг втручатися в будь-яку сферу політики, і його слово було законом, але він не здійснював постійного мікро менеджменту в кожній сфері політики. Ден Сяопін мав вирішальне слово, коли хотів, але намагався уникати повсякденної політики, і перед тим, як приймати рішення з важливих питань, мусив консультуватися з іншими вищими керівниками, такими як Чень Юнь.

Вважається, що ця гіперцентралізація влади несе значні ризики для Китаю. Підриваючи інституціоналізовану систему, яку побудував Ден, Сі ставить збереження режиму в залежність від своєї здатності нести величезне робоче навантаження, приймати правильні рішення і не робити великих помилок. Він намагається приборкати зростаюче розмаїття соціальних та інтелектуальних сил. Він, можливо, руйнує, а не будує консенсус всередині політичного керівництва, а також серед економічних та інтелектуальних еліт щодо шляху розвитку Китаю. Відходячи від шляху Ден Сяопіна, він ризикує підірвати адаптивність і стійкість режиму.

Проте поки що у зовнішньополітичній сфері концентрація цивільної влади має певні переваги. Китайська зовнішня політика ізольована від громадської думки, ЗМІ,

законодавчої влади і значною мірою навіть від бюрократичних груп інтересів. Така структура дозволяє виробляти політику, яка має стратегічну логіку і довгострокову послідовність. Отже, наразі ні націоналізм, ні боротьба за владу, ні політика груп інтересів не обмежують здатність еліти проводити зовнішню політику, яка є стратегічною та оборонною, а не емоційною та ірраціонально агресивною.

Варто спробувати застосувати загальні положення до аналізу політики Китаю щодо Індії. З точки зору Пекіна, Індія не є першочерговою загрозою безпеці порівняно зі Сполученими Штатами, Японією, і навіть В'єтнамом. І все ж геостратегічна вразливість Китаю зобов'язує його до суперництва з Індією в шести основних сферах. [20]

Першою і, можливо, найважливішою сферою суперництва є Тибет, який має величезне геополітичне значення як стратегічний буфер і джерело води як для Китаю, так і для Індії. Підкоряючись фактам на місцях, Індія визнає, що Тибет є частиною КНР, але має зрозумілий інтерес до послаблення китайського контролю. Вона зробила це, зокрема, надавши притулок Далай-ламі і його уряду у вигнанні, а також дозволивши Далай-ламі вільно подорожувати з метою здійснення міжнародного тиску на Китай. КНР також знає про існування 9-тисячного воєнізованого прикордонного загону в складі індійської армії, що складається переважно з етнічних тибетців, який навчений і оснащений для ведення бойових дій в умовах Гімалаїв. Коротше кажучи, Китай розглядає політику Індії як постійну загрозу для свого основного проекту національної інтеграції.

Другою сферою китайсько-індійського конфлікту є територіальна суперечка за три стратегічно важливі ділянки землі на краю Тибетського плато. Аксай-Чин (під управлінням КНР і на який претендує Індія) є стратегічно важливим для Китаю, оскільки дорога через нього з'єднує західний Сіньцзян із західним Тибетом, а для Індії - тому що він лежить на схід від спірної території Кашміру. КНР та Індія сперечаються щодо права власності на територію площею 1239 квадратних км, зайняту переважно Індією, яка

містить низку гірських перевалів, що ведуть з Індії до Тибету на західному краю Непалу. А ще є китайські претензії на більшу частину штату Аруначал-Прадеш, який важливий для обох сторін частково через те, що там проживає значна кількість етнічних тибетців. Ці три території важливі для обох держав - у випадку Китаю, знову ж таки, тому, що вони пов'язані з національним проектом консолідації інтеграції Тибету в національну територію. Саме тому багаторічні переговори про кордон між двома сторонами тривають десятиліттями, так і не вирішивши цих питань.

Третя сфера конкуренції зосереджена навколо Пакистану. Враховуючи союз Індії з країною, яка була головною загрозою безпеці Китаю в 1960-х і 1970-х роках - Радянським Союзом, цілком природно, що КНР прагнучиме до співпраці з головним ворогом Індії - Пакистаном. Пакистан слугував Китаю противагою Індії, мостом до ісламського світу і надійним другом у дипломатії - наприклад, допоміг організувати таємний візит Кіссінджера до Пекіна в 1971 році. У свою чергу, КНР був найбільш послідовним прихильником Пакистану протягом понад півстоліття, але завжди з інструментальною метою збереження противаги Індії, а не через ідеологічну чи культурну спорідненість, економічну цінність, бажання формувати внутрішню політику Пакистану чи план поширення китайського військового впливу на захід. Не дивно, що ці відносини часто розчаровували пакистанські сподівання. Китай стояв осторонь, коли індійські війська допомогли розчленувати Пакистан під час повстання у Східному Пакистані в 1971 році, в результаті якого було створено Бангладеш. Китай допоміг Пакистану отримати ядерну зброю, щоб послабити індійську ядерну загрозу для КНР, але потім лобіював проти пакистанського авантюризму, який ризикував спровокувати війну з Індією. Він заохочував Пакистан спонсорувати терористичні мережі для нападу на Радянський Союз в Афганістані, але потім тиснув на Пакистан, щоб той приборкав джихадистів, які націлилися на китайське правління в Сіньцзяні. Сьогодні КНР потребує Пакистану як якоря для своїх планів розвитку інфраструктури в Південній і Центральній Азії. Ці обмеження китайських зобов'язань щодо Пакистану демонструють, що ця сфера

суперництва з Індією, як і інші, зумовлена скоріше спробами Китаю управляти своїми вразливими місцями, ніж програмою розширення своєї влади. [16]

Четверта сфера китайсько-індійського суперництва пов'язана з конкуренцією за вплив на інші держави Південної Азії. Намагання КНР забезпечити свої кордони і посилити контроль над етнічними тибетцями спонукає його до посилення впливу на Непал. Пекін тисне на Катманду, щоб той посилив контроль над своїми кордонами з КНР, оскільки сотні, а можливо, й тисячі тибетців, які проживають у Китаї, користуються проникненням через кордон, щоб відвідувати Індію, в тому числі здійснювати паломництва, щоб побачити Далай-ламу. КНР та Індія ведуть нерівну боротьбу за вплив у М'янмі. М'янма історично була ключовим маршрутом вторгнення між Південною і Східною Азією, а її морське узбережжя займає стратегічне положення вздовж Бенгальської затоки навпроти східного узбережжя Індії. Китай також конкурує з Індією за вплив на Шрі-Ланку та острівні держави Індійського океану - Сейшельські острови, Маврикій і Мальдіви. Схоже, що головна мета цих зусиль Китаю полягає в тому, щоб закласти основу для розширення доступу свого флоту до портів Індійського океану, щоб ВМС НВАК (Народно-визвольної армії Китаю) могли в майбутньому відігравати більшу роль у захисті морських шляхів сполучення Китаю з джерелами нафти і сировини в Африці і на Близькому Сході, а також ринків збуту там і в Європі.

По-п'яте, КНР розглядає можливість військово-морського суперництва з Індією в морях і океанах, де обидві країни мають інтереси безпеки – в Індійському океані, Андаманському, Аравійському і Південно-Китайському морях. Це суперництво залишається значною мірою в майбутньому, оскільки, за винятком Південно-Китайського моря, ВМС НВАК поки що не здатні проектувати значну присутність в цих водах. Але він нарощує потенціал для цього, і немає нічого дивного в тому, чому це викликає занепокоєння Індії. Проте китайські амбіції зумовлені насамперед прагненням захистити морські шляхи, від яких залежить економічне процвітання Китаю, а отже, і внутрішньополітична стабільність. КНР не вірить, що може покладатися на

американські та індійські військово-морські сили для захисту свого морського доступу до світової економіки, оскільки має підозру, обґрунтовану чи ні, що США намагатимуться заблокувати його морські шляхи в разі конфлікту, і що Нью-Делі має «мрії про велику силу», які можуть призвести до того, що Індія загрожуватиме китайським інтересам. [21]

Шоста сфера суперництва - ядерний баланс. Загроза з боку КНР була однією з причин, чому Нью-Делі оголосив себе ядерною державою в 1998 році. Випробування індійської балістичної ракети середньої дальності (IRBM) у 2007 році поставило Китай у зону досяжності ракети. Хоча жодна з країн не має реалістичної причини або стратегії застосування ядерної зброї проти іншої, Китай, природно, повинен стежити за ядерною стратегією Індії і розглядати її як потенційний інструмент для посилення загроз китайським інтересам або стримування китайських спроб захистити свої інтереси.

Підсумовуючи, можна зробити припущення щодо перспектив китайсько-індійських відносин у майбутньому. Щоб зменшити напруженість у відносинах між двома сторонами і зміцнити баланс сил, який наразі є відносно сприятливим для Китаю, Пекін намагається розвивати елементи потенційної співпраці. Пекін і Делі обмінялися низкою візитів на вищому рівні, починаючи з 1988 року, і продовжили переговори щодо кордону, які принаймні запобігли великим військовим зіткненням, хоча і не привели до прогресу в цих питаннях. Протягом першого десятиліття двадцять першого століття двостороння торгівля стрімко зросла з менш ніж 3 мільярдів доларів США у 2000 році до 74 мільярдів доларів США у 2012 році. КНР постійно має значне позитивне сальдо, оскільки індійський імпорт – це продукція з високою доданою вартістю і машинобудування, тоді як індійський експорт до Китаю - це переважно сировина і залізна руда. Повітряне сполучення і подорожі між двома країнами значно зросли.

Незважаючи на ці зусилля, здається, що в китайсько-індійських відносинах конкуренція бере гору над співпрацею. Прагнучи зменшити напруженість, і КНР, і Індія продовжують розвивати військові засоби, які можуть бути використані один проти

одного. Американсько-індійська співпраця стикається з різкими обмеженнями через міцний індійський зовнішньополітичний принцип «стратегічної автономії» і розбіжності в інтересах щодо Пакистану і в багатьох інших сферах. Але КНР занепокоєний інтенсифікацією індійської співпраці зі Сполученими Штатами, а також Японією та іншими країнами, оскільки бачить у США найбільшу загрозу своїй безпеці. [21]

Поки що в Індії немає глобальних амбіцій, частково тому, що її економіка набагато менш глобалізована, ніж економіка Китаю. Обидві економіки зростають, але вони здебільшого не конкурують між собою у пошуку ринків, капіталу чи технологій - існує певна конкуренція за природні ресурси, такі як енергія; економічні моделі відрізняються; і обидві економіки мають великі внутрішні ринки, які дедалі більше стимулюють зростання. Дві політичні системи дуже відрізняються, але жодна зі сторін не має місіонерського ставлення до своєї політичної системи, тому глобальної боротьби за політичний вплив немає. КНР, звичайно, не хотів би, щоб Індія замінила його роль провідного речника третього світу в таких питаннях, як правила глобальної торгівлі, права людини, державний суверенітет або право на розвиток, і не підтримує надання Індії постійного місця в Раді Безпеки ООН; але по суті глобальних проблем обидві сторони часто збігаються в поглядах, тому ці питання не піднімаються на високий рівень у відносинах двох країн. [22]

Китайська політика визначається геостратегічними інтересами, які випливають з його внутрішньої демографії та географії, а також з демографії та географії сусідніх країн. Вони випливають із вразливості китайського режиму і його національної території, з його внутрішніх розбіжностей, територіальних суперечок із сусідами і відсутності контролю над віддаленими лініями життєзабезпечення його економіки. Китай не в змозі, навіть якби хотів, розширити свої територіальні претензії за межі тих, які він традиційно відстоює, встановити військовий контроль над сусідами або спробувати повалити режими в інших країнах. Китайська політика зумовлена вразливістю, а не амбіціями.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ

2.1 Зовнішньополітичні пріоритети та стратегії КНР

Між третім і п'ятим століттями до нашої ери, такі відомі китайські діячі як У Ци, Сима Ранджу, Сунь Бінь, Сунь Цзи були майстрами мистецтва таємних і підпільних дій. На сучасному етапі лідери Народно-визвольної армії Китаю дійшли висновку, що використання асиметричних заходів, які дають владу та змушують ситуацію розвиватися так в певному векторі часто є надзвичайно ефективним. Поступово було створено концепцію політичної війни. КНР має кілька стратегічних цілей у веденні політичної війни. Однією з них є збереження КПК, розширення китайської влади і впливу, а також послаблення супротивників в рамках конкуренції за баланс сил. Крім того, Китай прагне конкурувати зі Сполученими Штатами та іншими країнами, уникаючи при цьому звичайної війни і обмежуючи побоювання щодо безпеки, які можуть виникнути внаслідок звичайної військової діяльності. Крім цього, у політичній війні беруть участь численні китайські інституції, такі як НВАК, Міністерство державної безпеки, Міністерство громадської безпеки, Міністерство промисловості та інформаційних технологій, Управління роботи Єдиного фронту та Міністерство закордонних справ. Існує також широкий спектр недержавних структур, які беруть участь у політичній війні, таких як члени китайської діаспори та приватні охоронні компанії. Варто зазначити, що стратегії зовнішньої політики Китаю формуються відповідно до того, як Сполучені Штати розвиватимуть свою стратегію щодо Індो-Тихоокеанського регіону. Політична війна використовується для досягнення цілей національної стратегії Китаю щодо «великого омолодження китайської нації на всіх фронтах». «Центральний комітет об'єднав усю партію, армію і китайський народ і очолив їх для ефективного реагування

на серйозні, складні міжнародні події і низку величезних ризиків і викликів», - зазначив Сі у своїй доповіді на 20-му Національному з'їзді Комуністичної партії Китаю (КПК).

Концепція «стратегічної переваги» вже давно є важливим аспектом китайського стратегічного мислення і впливовим компонентом військових, дипломатичних, розвідувальних та інших дій. Згідно з концепцією, держава прагне отримати відносну перевагу над своїм опонентом, навіть якщо вона незначна. За такого підходу «стратегічна перевага» є динамічною, а не фіксованою концепцією, і може еволюціонувати в міру зміни балансу сил. Як стверджував китайський вчений Чжунці Пан: «Пекін бореться не лише за національні інтереси, але й за відносну перевагу. З точки зору стратегічної мети, КНР прагне створити, накопичити і підтримувати відносну перевагу по відношенню до інших країн, включаючи США, на регіональному рівні, а можливо, і на глобальному рівні». [27]

Розширення китайської могутності є частиною прагнення Сі Цзіньпіна до «великого національного омолодження» і перетворення НВАК на армію світового класу до 2049 року. У доповіді 20-го з'їзду народних представників Сі поставив перед НВАК завдання виконати той самий трьох етапний план військової модернізації (з цілою низкою цілей на 2027, 2035 і 2049 роки), який діє з 2020 року. [28] Частково Китай зосереджується на підтримці сприятливого зовнішнього середовища, в тому числі в Індо-Тихоокеанському регіоні, де країни узгоджуються з політикою КНР. З іншого боку, Пекін, ймовірно, використовує політичну війну, щоб обмежити провокування інших країн. Інструменти політичної війни мають вирішальне значення для розширення китайської влади і впливу, не викликаючи серйозної реакції у відповідь, включаючи розв'язання звичайної війни або, щонайменше, спонукання супротивника до створення балансуєчої коаліції. [30] Прагнення запобігти створенню балансуєчої коаліції має давню традицію в політиці балансу сил. Зростаюча сила і потенційна загроза нової держави історично змушували одну або кілька держав балансувати проти нової сили. Такі держави можуть збільшити власну економічну і військову потужність або

об'єднатися з коаліцією країн. Військове завоювання сильнішою державою незмінно викликає страх у сусідніх держав і потенційних суперників. [31] Проте політична війна не викликає такий самий тип занепокоєння з приводу безпеки. Більш того, міжнародна тактика пропонує Китаю більш непрямі, а в деяких випадках менш помітні і, здавалося б, легітимні способи тиску на країни, які можуть викликати менше регіональної або міжнародної критики.

Коротше кажучи, КНР, ймовірно, веде політичну війну в конкурентному середовищі, щоб збільшити свою владу і звести до мінімуму потенційну опозицію. Ця діяльність є частиною ширших цілей «омолодження» Китаю шляхом посилення військової, економічної, технологічної, політичної та інших форм влади.

Одним з найбільш часто вживаних термінів у Китаї є військові операції, відмінні від війни (ВОВВ). Наприклад, у виданні 2020 року «Наука військової стратегії», опублікованому Національним університетом оборони НВАК, міститься розгорнутий розділ про ВОВВ, які визначаються як «невійськові операції, що проводяться країною або політичною групою для досягнення певної політичної мети». Словник військових термінів НВАК аналогічно визначає ВОВВ як «використання збройних сил у військових операціях для захисту національної безпеки та інтересів розвитку, які безпосередньо не ведуть до війни». ВОВВ зазвичай включають операції зі стабілізації, забезпечення дотримання прав на морі та інші дії, спрямовані на розширення китайського впливу. [32]

У 2003 році Центральний комітет КПК і Центральна військова комісія затвердили важливу для НВАК концепцію під назвою «три війни». Вона включає три компоненти: війну з громадською думкою, психологічну і правову війну. Ґрунтуючись на твердженні Мао Цзедуна про те, що мета армії полягає у виконанні «політичних завдань революції», ці три способи ведення війни пропонують НВАК шлях до встановлення і розширення китайської політичної влади і впливу як всередині країни так і за кордоном, не вдаючись до збройного конфлікту. У цьому сенсі НВАК є не національною армією, а скоріше збройним крилом КПК, яке захищає політичну владу. Компоненти трьох способів

ведення війни призначені для того, щоб підсилювати, а не виключати один одного. Разом вони покликані допомогти Китаю вести інформаційну війну проти Сполучених Штатів та інших конкурентів по всьому світу. [33]

Перший компонент, медіа-війна, передбачає використання радіо, телебачення, друкованих ЗМІ та Інтернету для впливу на внутрішню і міжнародну громадську думку таким чином, щоб підтримувати інтереси КНР і підірвати діяльність його конкурентів. Китай визнає, що газети, телебачення, радіо, соціальні мережі і навіть такі організації, як цивільні установи, є законними засобами впливу на населення. За кордоном КНР веде медіа-війну через трансляції державного Центрального телебачення Китаю і Китайської глобальної телевізійної мережі, оплачувані китайським урядом вставки в таких газетах, як «Вашингтон Пост» і «Нью-Йорк Таймс». [35]

Другий компонент, психологічна війна, має на меті посіяти незгоду, невдоволення і розбрат серед солдатів і цивільного населення супротивників, таких як США. Психологічна війна також використовує телебачення, радіопередачі, листівки та інші засоби, – так само, як і інформаційна війна, – але вона спрямована на досягнення військових цілей. Як зазначено в одному з аналізів журналу НВАК «Військова наука Китаю», метою психологічної війни має бути «підірвати бойовий дух противника та його волю до боротьби, розпалити антивоєнні настрої серед громадян всередині країни, посилити міжнародний і внутрішній конфлікт, послабити і похитнути волю до боротьби серед тих, хто приймає рішення на високому рівні, і, в свою чергу, зменшити їхню перевагу у військовій силі». [36]

Третій компонент, правова війна, передбачає використання міжнародного і внутрішнього права для утвердження легітимності китайських претензій. У «Науці військової стратегії» стверджується, що для НВАК «міжнародне право є потужною зброєю для викриття ворога, завоювання симпатій і підтримки міжнародного співтовариства, а також для завоювання позиції стратегічної ініціативи». Китаю необхідно пропагувати свій «власний гуманізм і розкривати багато військових злочинів,

скоєних противником всупереч закону, щоб змусити противника загрузнути в ізоляції і пасивності». Впливові китайські військові тексти підкреслюють, що НВАК повинна виправдовувати свої військові дії правовими засобами перед початком будь-якого конфлікту. [36]

Крім того, китайські лідери та експерти використовують інші концепції для опису елементів політичної війни:

Асиметричні засоби – використання нестандартних засобів ведення боротьби, наприклад, кібер війна. [37]

Цивільно-військовий синтез – концепція передбачає інтеграцію та координацію цивільних і військових ресурсів, технологій та експертизи для підвищення загальної національної безпеки та можливостей розвитку Китаю. Ідея полягає в тому, щоб зменшити розрив між цивільними та військовими секторами, дозволяючи ефективно обмінюватися ресурсами, дослідженнями та технологіями для сприяння модернізації армії Китаю та економічному розвитку. [38]

Операції в когнітивній сфері – адаптація таких понять, як громадська думка та психологічна війна, до сучасного інформаційного середовища, використовуючи нові технології, такі як штучний інтелект. [38]

Дискурсивна сила – передбачає вплив на мовлення, термінологію та наративи, що використовуються в громадському дискурсі для просування своєї власної програми, точки зору або ідеології. Дискурсивна влада часто асоціюється з авторитетом, впливом та здатністю визначати обговорення таким чином, щоб служити своїм інтересам. Як в академічних, так і в політичних контекстах дискурсивна влада може використовуватися для контролю та формування громадської думки, визначення термінів дебату та впливу на те, як люди сприймають і розуміють різні питання. [38]

Економічна дипломатія – захист національних інтересів та сприяння економічному розвитку через встановлення та утримання економічних зв'язків з іншими країнами. [39]

Гібридна війна – військова стратегія, яка набула актуальності в останні роки, оскільки країни та недержавні актори все більше використовують комбінацію військових та невійськових засобів для досягнення своїх цілей. [40]

Закордонні стратегічні опорні пункти – термін, який використовується в обговореннях у військових та геополітичних колах в КНР для посилення на ключові місця або об'єкти за межами Китаю, які мають стратегічне значення для національних інтересів та безпеки країни. Ці точки можуть виконувати різні функції, включаючи економічні, політичні та військові завдання. Зовнішні стратегічні опорні пункти Китаю часто розглядаються як частина його загальної глобальної стратегії та зусиль розширення впливу за межами власних кордонів. Найчастіше під даним терміном мають на увазі морські порти. [41]

КНР також використовує такі поняття, як «концепція цілісної безпеки», щоб розширити визначення безпеки всередині країни і за кордоном до майже десятка сфер, включаючи політичну, територіальну, військову, економічну, культурну, соціальну, науково-технічну, інформаційну, екологічну, фінансову і ядерну безпеку. [42]

З іншого боку, слід розглянути Звіт про військову силу та стратегії 2022 Пекіна Міністерства оборони США. У звіті Китайська Народна Республіка називається «найбільш серйозним і системним викликом американській національній безпеці та вільній і відкритій міжнародній системі». Високопоставлений чиновник із питань оборони сказав, що Китай дедалі чіткіше виявляє свої амбіції, наміри та важливим елементом стратегії Китаю є «рішуче прагнення накопичити та розширити свою національну владу, щоб трансформувати принаймні аспекти міжнародної системи, щоб зробити її більш сприятливою для політичної системи КНР та її національних інтересів». Це головний аспект як внутрішньополітичних, так і зовнішньополітичних ініціатив. Чиновник зазначив, що в рамках цього існує тенденція більш примусової військової поведінки Китаю. «Ми бачили більше насильницьких і агресивних дій в Індо-Тихоокеанському регіоні, в тому числі деякі з яких ми б виділили як небезпечні», —

сказав він. Це стосується кораблів і літаків, які демонструють небезпечну та непрофесійну поведінку. [43]

Іншим елементом стратегії Китаю є посилення можливостей стратегічного стримування НВАК. Пекін широко визначає цей елемент, включаючи ядерну, космічну та кібернетичну війну. Сполучені Штати оцінюють, що наразі у Китаю є понад 400 діючих ядерних боєголовок. Якщо ці зусилля з модернізації триватимуть, то до 2035 року китайці зможуть розмістити близько 1500 боєголовок.

У доповіді також розглядаються теми, які висвітлюють стратегічне мислення китайських лідерів щодо стратегічної стабільності, погляди Китаю на інформацію та інформаційне домінування, а також те, що НВАК думає про розширену військову дипломатію. [43]

Однією з ключових тем є те, що КНР «хоче, щоб його економічні, політичні, соціальні, військові та безпекові дії були скоординованими, а також підтримували амбітні цілі, які Сі Цзіньпін поставив щодо національного відродження до 2049 року», – сказав чиновник. Військова модернізація та оборонна стратегія КНР, а також елементи економічної та зовнішньої політики поєднуються в досягненні її регіональних і глобальних амбіцій. Зокрема, це стосується китайської стратегії розвитку військово-цивільного синтезу. У звіті йдеться, що Пекін прагне розробити та придбати передові технології подвійного призначення для своєї армії, а також служити ширшій меті зміцнення всіх інструментів національної влади КНР. [43]

Китай також розвиває свою національну промислову та технологічну базу. З точки зору більш широких оборонних амбіцій, КНР має стратегію, яка передбачає зміцнення та адаптацію своїх збройних сил до того, що вона вважає довгостроковими тенденціями та глобальними військовими справами. За результатами 20-го партійного з'їзду, Пекін зосереджується на посиленні та прискоренні цілей модернізації НВАК протягом наступних п'яти років, включаючи посилення того, що вони називають системою стратегічного стримування. [43]

Китайські військові розглядають можливість створення закордонних військових баз і логістичних об'єктів. Це дозволило б НВАК проектувати та підтримувати військову потужність на значно більших відстанях від своїх кордонів.

У звіті підкреслюється, що існує потенціал для непорозумінь і прорахунків. «Це підкреслює важливість ефективної і своєчасної комунікації між Міністерством оборони і НВАК», - сказав чиновник. «Стратегічна конкуренція - навіть якщо вона посилюється - не означає, що конфронтація або конфлікт неминучі. І ми чітко дали зрозуміти, що зобов'язуємося відповідально керувати конкуренцією з КНР, намагаючись не допустити її переростання в конфлікт без необхідності». [43]

2.2 Головні партнери та супротивники Китаю на міжнародній арені

На тлі ескалації конкуренції Китай і Сполучені Штати активно зміцнюють свої дипломатичні відносини в Індо-Тихоокеанському регіоні та за його межами. Такі партнерства надають значні переваги, від доступу до військової бази до сприятливих політичних результатів, а також потенційних можливостей для торгівлі. США поглибили зв'язки зі своїми індо-тихоокеанськими союзниками за договором – Австралією, Японією, Філіппінами, Південною Кореєю та Таїландом. Вашингтон досяг успіхів у відносинах з Індією, покращив своє неофіційне партнерство з Тайванем, активізував участь тихоокеанських острівних країн і є конкурентоспроможним у більшій частині Південно-Східної Азії. Індійсько-тихоокеанське бачення Америки щодо збереження вільного та відкритого регіону також знайшло відгук у дружніх західноєвропейських країнах, таких як Франція, Німеччина та Великобританія. США також розширили багатосторонню координацію з партнерами. [44]

Пекін, навпаки, останніми роками підірвав відносини зі своїми сусідами. Його войовничий тон, потужна зовнішня політика та майже постійне бряцання зброєю не принесли йому нових друзів. КНР не підтримує ніяких альянсів, і його партнерства

здебільшого складаються з державами, які є ненадійними, неважливими або й тим, і іншим. Візьмемо, наприклад, Росію. З того часу, як президент Китаю Сі Цзіньпін прийшов до влади в 2012 році, він і президент росії Путін зустрічалися десятки разів. Одного разу Сі навіть назвав Путіна «мій найкращий друг». Обидві країни мають багато спільних інтересів, зокрема просування авторитаризму над західним демократичним порядком. Росія також рефлекторно протистоїть інтересам США, що добре відповідає потребам Китаю. Проте навіть незважаючи на те, що КНР і росія постійно зміцнюють співпрацю у сфері безпеки шляхом військових обмінів, секретних угод, спільних навчань, а також координації технічної та оборонної промисловості, вони залишаються глибоко підозрілими один до одного. Москву не влаштовує зростання впливу Пекіна в колишніх радянських республіках у Центральній Азії та претензії Китаю на суверенітет у Південно-Китайському морі. Вона воліла б, щоб Китай тримався подалі від Арктики. [44]

Невдовзі після того, як Пекін почав сперечатися з Індією вздовж їхнього спірного кордону в Гімалаях, Москва відклала — або скасувала — угоду з Пекіном щодо ракет «земля-повітря» С-400. Іншими словами, іноді виглядає так, що Москва працює проти інтересів Пекіна. І за відсутності альянсу безпеки Пекін не повинен очікувати допомоги Москви, якщо на нього нападуть. [44]

20 березня 2023 року, китайський лідер Сі Цзіньпін зустрівся з президентом Росії Володимиром Путіним у Москві. Хоча Сі гордо проголосив, що його візит ознаменував «нову еру» китайсько-російської співпраці, супровідна заява зустрічі лише зобов'язав дві держави до такої мізерної спільної діяльності, як «спільне виробництво телевізійних програм». Сі не тільки продовжував утримуватися від укладення офіційного союзу з Росією, іншою провідною ревізіоністською державою світу, він навіть продовжував відмовляти Кремлю у військовій допомозі для підтримки його невдалої війни в Україні. [45]

Враховуючи здатність союзників змінити баланс сил між державою-гегемоном і конкурентом, що зростає, здається дивним, що Китайська Народна Республіка не відмовилася від своєї давньої політики уникання альянсів. Проте історія показує, що поведінка Китаю не є аномальною, оскільки всі чотири великі держави минулого століття, що розвивалися, — Німеччина, Сполучені Штати, Японія та Радянський Союз — також демонстрували те, що можна назвати «алергією на союзи». Зростаючі сили мають унікальну схильність знецінювати альянси, особливо з іншими могутніми державами. Вони надзвичайно впевнені у своїй здатності самотужки досягти своїх масштабних міжнародних цілей і не бажають йти на компроміс із ними. У кожному разі «алергія» ставала дедалі гострішою в міру зростання багатства та військових можливостей зростаючої держави. [45]

Великі держави, що розвиваються, надзвичайно несприйнятливі на альянсів з двох причин. По-перше, оскільки зростаючі держави є надзвичайно великими та густонаселеними й переживають швидке економічне зростання, вони будуть надзвичайно впевнені, що зможуть в односторонньому порядку створити військовий потенціал, необхідний для повалення гегемона. По-друге, зростаюча держава також намагатиметься уникати болісних попередніх компромісів із союзниками щодо плану міжнародного порядку, який вона прагне встановити після досягнення регіональної чи глобальної гегемонії. [44]

Більш чітке розуміння цього явища може зменшити занепокоєння політиків США щодо масштабу загрози з боку Китаю.

У своїй історії Пекін уклав лише два постійні альянси — з Радянським Союзом у 1950 році та з Північною Кореєю в 1961 році. У 1982 році Комуністична партія Китаю офіційно прийняла «незалежну та самостійну зовнішню політику миру» на своєму 12-му партійному з'їзді. На 14-му партійному з'їзді, скликаному через десять років, тодішній президент Цзян Цземінь різко повторив, що Китай «не вступатиме в альянс з жодною країною чи групою країн і не приєднається до жодного військового

блоку». Партиїні чиновники та китайські вчені, які повторюють партійну лінію, запропонували кілька обґрунтувань для цієї політики. По-перше, альянси можуть втягнути своїх підписантів у непотрібні війни. По-друге, у Китаю небагато життєздатних союзників, оскільки більшість сусідніх держав є слабкими у військовому відношенні. По-третє, створення альянсу Китаєм призвело б до посилення регіональної напруженості та спонукання сусідніх держав до протистояння Китаю. І, нарешті, альянси нездатні протистояти нетрадиційним загрозам безпеці. [44]

Північна Корея є єдиною країною, яка має щось схоже на альянс безпеки з Китаєм. У 1961 році дві країни підписали Договір про дружбу, співпрацю та взаємну допомогу, який зобов'язує КНР втрутитися на користь Північної Кореї у разі нападу. І тим не менш, Сі зустрівся з Кім Чен Ином лише вперше в березні 2018 року - зустріч, явно викликана запланованим самітом Кіма з президентом Дональдом Трампом через кілька місяців. Обидва лідери майже не бачать один одного. Ймовірно, Сі вважає Кіма занадто безрозсудним щодо випробувань ядерних і балістичних ракет і невдячним за підтримку Китаю. [45]

Не маючи змоги контролювати Кім Чен Ина, Китай отримує мінімальну геостратегічну цінність за пасив, яким є Північна Корея. Договір 1961 року планується переглянути наступного року, і результат має пролити світло на поточний стан їхніх відносин. [45]

Пекін часто рекламує своє партнерство з Пакистаном, яке Пекін підтримує з часів холодної війни, щоб відволікти Індію. Останніми роками Ісламабад допомагав Пекіну запобігати проникненню до Китаю ймовірних терористів з Пакистану і Афганістану. Натомість Пакистан домагається визнання Китаєм своїх претензій на Кашмір. [45]

Але Пакистан не пропонує жодних відчутних переваг у суперництві великої держави Китаю проти США. Китайсько-пакистанський економічний коридор - багатомільярдний флагманський інфраструктурний проект пекінської ініціативи "Один пояс, один шлях" - скоріш за все, не по кишені Ісламабаду. І хоча розташування

Пакистану на узбережжі Індійського океану зазвичай є величезною перевагою, його головний порт Гвадар ніколи не був перетворений на військово-морську базу. [44]

Найкращим другом Китаю в Південно-Східній Азії є Камбоджа. Прем'єр-міністр Хун Сен був першим іноземним лідером, який відвідав Китай після початку пандемії, і Камбоджа рішуче підтримує претензії Китаю на суверенітет у Південно-Китайському морі. Камбоджа отримує вигоду від ініціативи Сі "Один пояс, один шлях", а Пекін, за повідомленнями, будує військові бази в Реамі і Дара Сакорі.[44]

Якщо Пекін отримає доступ до них, то це значно розширить діапазон і багатовекторну загрозу китайських військових операцій, що, ймовірно, зробить Камбоджу найбільш корисним геостратегічним партнером Китаю. Комерційні знімки показують, що Камбоджа нещодавно зруйнувала військово-морський об'єкт США в Рімі, що свідчить про те, що Пекін має намір отримати від цього вигоду. Але наразі, принаймні, Хун Сен відмовляється навіть визнати, що КНР будує бази, оскільки це порушує камбоджійську конституцію. Пномпень, можливо, не надто хоче надавати доступ до того, чого взагалі не повинно існувати. Таким чином, історія незавершена, і за нею слід уважно стежити. [45]

За останнє десятиліття Пекін стає все більш значущим гравцем на Близькому Сході. Незважаючи на те, що країна все ще є відносно новачком у регіоні та надзвичайно обережно підходить до місцевих політичних проблем і викликів безпеці, країна була змушена посилити свою взаємодію з Близьким Сходом через свою економічну присутність там. У той момент, коли давнє домінування Сполучених Штатів у регіоні демонструє ознаки занепаду, європейські політики дедалі активніше обговорюють майбутнє близькосхідної архітектури безпеки – і потенційну роль Китаю в цій структурі. Однак багато політиків мало знають про позицію та цілі Китаю на Близькому Сході або про те, як ці чинники можуть вплинути на регіональну стабільність і політичну динаміку в середньо- та довгостроковій перспективі. [46]

Відносини Китаю з Близьким Сходом ґрунтуються на попиті на енергоносії та ініціативі «Один пояс, один шлях» (BRI), започаткованій у 2013 році. У 2015 році КНР офіційно став найбільшим світовим імпортером сирової нафти, майже половина її поставок надходить із Близького Сходу. Як стратегічно важливе перехрестя торговельних шляхів і морських шляхів, що з'єднують Азію з Європою та Африкою, Близький Схід є важливим для майбутнього BRI, який покликаний поставити КНР у центр глобальних торгових мереж. На даний момент відносини КНР з регіоном зосереджені на країнах Перської затоки через їхню домінуючу роль на енергетичних ринках. [45]

Центральне значення економічного співробітництва та розвитку для взаємодії Китаю з країнами Близького Сходу відображено у двох ключових урядових документах Китаю: «Арабському політичному документі» 2016 року та «Баченні та дії щодо спільного будівництва Шовкового поясу та 2015 року». Рамки співпраці, викладені в цих документах, зосереджені на енергетиці, розбудові інфраструктури, торгівлі та інвестиціях на Близькому Сході. Вони майже не згадують співпрацю у сфері безпеки – відповідно до нарративу Пекіна про те, що його участь у регіоні не сприяє його геополітичним цілям. КНР висуває нарратив нейтральної взаємодії з усіма країнами – включно з тими, які ворогують одна з одною – на основі взаємовигідних угод. Китайське бачення багатопольярного устрою на Близькому Сході, засноване на невтручанні та партнерстві з іншими державами, у якому країна сприятиме стабільності через «мир та розвиток», а не західне уявлення про «демократичний світ». Однак Пекіну, ймовірно, буде важко зберегти свій нейтральний нарратив, оскільки китайські інтереси в нестабільному регіоні зростатимуть. [46]

Однак Пекіну, ймовірно, буде важко зберегти свій нейтральний нарратив, оскільки китайські інтереси в нестабільному регіоні зростатимуть. Китай уже демонструє початкові – хоч і незначні – ознаки поглиблення політичної та безпекової участі на Близькому Сході. [46]

На сьогодні КНР уклала угоди про партнерство з 15 країнами Близького Сходу. Вона бере участь у місіях по боротьбі з піратством і морській безпеці в Аравійському морі та Аденській затоці, а також було проведено широкомасштабні операції з порятунку своїх громадян з Лівії в 2011 році та Ємену в 2015 році. Було посилено свої посередницькі зусилля в таких кризах, як у Сирії та Ємені – хоча й обережно; КНР зіграв важливу роль у переконанні Тегерана підписати ядерну угоду з Іраном; і призначив спеціальних посланників у конфліктні країни Близького Сходу. Крім того, створення Китаєм своєї першої закордонної військової бази в Джибуті, а також ймовірна мілітаризація пакистанського порту Гвадар сприяє збільшенню військової присутності країни поблизу важливих морських опорних пунктів Ормузької протоки та Баб-ель-Мандеб. [47]

Але Пекін був надзвичайно обережним, щоб не надто втручатися, все ще вірячи, що США можуть взяти на себе відповідальність за управління безпекою в регіоні. Китай практично не зіграв жодної ролі в ослабленні геополітичної напруги на Близькому Сході, про що свідчить віддаленість його політичних представників від великих конфліктів в регіоні. Хоча Пекін співпрацював з Росією в Раді Безпеки ООН, щоб захистити сирійський режим, це пов'язано з його бажанням дотримуватися принципу невтручання, а не з його прямих інтересів у сирійському конфлікті. [47]

Враховуючи серію інцидентів в Ормузькій протоці, які посилили напруженість між Іраном та його геополітичними опонентами, Китай може бути змушений взяти на себе більшу роль у сфері безпеки, щоб захистити свободу судноплавства, яка має вирішальне значення для його енергетичної безпеки. Пекін дотримується дуже обережної лінії, показуючи, що він ще не готовий до значних кроків. Однак кілька заяв ознаменували відхід від цієї традиційної риторики. У серпні 2019 року посол КНР в Об'єднаних Арабських Еміратах оголосив, що КНР може брати участь в операціях з безпеки на морі в протоці. Наступного місяця іранські джерела заявили, що Пекін братиме участь у спільних військово-морських навчаннях з Іраном і Росією в

Оманському морі та північній частині Індійського океану. Пекін не підтвердив ці заяви. [46]

КНР, здається, навчається на Близькому Сході. І все ж, хоча регіон все ще відносно периферійний щодо його зовнішньополітичних пріоритетів, у Китаї розгортаються дебати щодо того, чи потрібна більша участь для захисту китайських економічних інтересів. Дедалі більше китайських експертів стверджують, що їхня країна повинна позбутися іміджу невтручання та збільшити свою військову присутність у регіоні. Пекін також спонукає це зробити своїм бажанням кинути виклик домінуванню США на Близькому Сході та в інших регіонах. У цьому відношенні BRI не тільки сприяє глобальній торгівлі та з'єднанню, але й створює економічну систему поза контролем Вашингтона. Проте Китай був обережним, щоб не протистояти американцям у чутливих питаннях, таких як Іран. Хоча США критикували КНР за те, що він бездіяльний у регіоні, вони, швидше за все, будуть виступати проти посилення китайської військової присутності в регіоні. [47]

Країни Близького Сходу стикаються з подібною дилемою. Здатність Китаю інвестувати, будувати інфраструктуру та надавати державні послуги в країнах, що розвиваються, привернула значну увагу держав Близького Сходу та підвищила їхні очікування. Наприклад, країни Перської затоки доклали великих зусиль, щоб залучитися до BRI та залучити китайський бізнес. Багато з цих держав сприймають Китай як корисний інструмент у своїх стратегіях диверсифікації не лише економічної, а й політичної діяльності в момент очевидного послаблення США. Реакція Вашингтона на атаки Ірану в Перській затоці – особливо його небажання відповісти силою – підірвала довіру арабських монархій до гарантій безпеки США. Це підштовхнуло їх до пошуку альтернативних партнерів, включаючи КНР. [48]

Однак країни Близького Сходу також усвідомлюють обмеження Китаю як партнера в сфері безпеки і тому ретельно керують своїми відносинами зі США. Наприклад, після того, як США висловили занепокоєння щодо можливих

наслідків розширення технологічної співпраці між Ізраїлем і Китаєм в сфері безпеки, деякі ізраїльські компанії відмовилися від угод з китайськими фірмами. [46]

Хоча багато країн Близького Сходу підтримують принцип невтручання і засуджують західне втручання в регіоні, цей принцип, ймовірно, стане основним слабким місцем Китаю в найближчому майбутньому. Опортуністичний підхід Китаю і відсутність інтересу до політики регіону змушує близькосхідні країни насторожено ставитися до його реальної цінності як партнера. Поки що Пекін, схоже, задоволений своєю відносно пасивною роллю. Існує кілька сфер, в яких взаємодія КНР з Близьким Сходом, ймовірно, матиме важливі наслідки для європейських економічних і безпекових інтересів у середньо та довгострокових перспективах. Пропонуючи модель недемократичного розвитку та економічної взаємодії з регіоном, Пекін поступово утверджується як конкурент західному впливу на Близькому Сході. На тлі серйозних регіональних потрясінь європейцям важливо визнати цей зсув, відстежувати еволюцію економічної та безпекової присутності Китаю в регіоні і знаходити нові способи взаємодії з цією країною у близькосхідних справах. Це допоможе їм переконати Пекін підтримати стабільну багатосторонню структуру, яка захищає європейські інтереси. [49]

Навіть якщо Китай залишатиметься обережним у своїй політиці та безпеці на Близькому Сході, економічна присутність країни там, ймовірно, матиме важливі наслідки для європейців. КНР стає ключовим учасником розвитку в регіоні як через прямі інвестиції, так і через підтримку розвитку. Його економічне значення для регіону може переважити значення США та Європи. Країни Близького Сходу – особливо ті, що постраждали від конфліктів – потребуватимуть китайських грошей для розвитку критичної інфраструктури, і така допомога може мати для них далекосяжні наслідки. Стандарти Китаю щодо життєздатності проектів розвитку та пов'язані з ними умови – щодо належного управління, економічної інфраструктури, верховенства права та поваги до прав людини – відрізняються від стандартів Заходу. КНР вважає, що економічний розвиток і забезпечення суспільних благ важливі для миру та стабільності, а

демократичні реформи – ні. За такого підходу проекти розвитку, які зосереджені на видобутку ресурсів, ризикують зміцнити авторитарні режими, клієнтські мережі та соціальну нерівність – з довгостроковими наслідками для політичної та економічної стабільності залучених країн. [49]

Китайська модель авторитарного капіталізму вже зачаровує багато режимів Близького Сходу, які бачать співпрацю з КНР як засіб протистояти тиску Заходу щодо проведення реформ управління та підзвітності щодо прав людини в обмін на допомогу розвитку та інвестиції. Експорт Китаєм товарів, таких як передові технології спостереження, також може посилити авторитарні режими на Близькому Сході. [49]

Потенційні наслідки для безпеки країн Близького Сходу, пов'язані з придбанням ними мереж 5G і китайських технологій у більш широкому сенсі, залишаються невідомими. Оскільки США вже висловили своє занепокоєння з цього приводу, європейці повинні уважно стежити за цим питанням у найближчі роки. У цьому контексті європейці можуть зробити більше, щоб переорієнтувати економічну роль Китаю на конструктивні зусилля. [49] Наприклад, кілька європейських агентств розвитку вже експериментують зі співпрацею з КНР в африканських країнах. Поширення цього партнерства на Близький Схід могло б допомогти європейцям зрозуміти китайську практику розвитку і просувати європейські стандарти управління. Більше того, європейці могли б надати китайським акторам ноу-хау, досвід і мережі, які вони шукають у регіоні, в обмін на економічну підтримку. Якщо сторони розвиватимуть конструктивні відносини у такий спосіб, КНР міг би підтримати європейські ініціативи зі стабілізації на Близькому Сході. Така співпраця також надасть можливість сформулювати політичну взаємодію Пекіну з регіоном. Навіть якщо Китай надає пріоритет економічному розвитку над політичними реформами, європейці не повинні розглядати це як конкуренцію з нульовою сумою. [50]

На ширшому політичному рівні, обмежена участь Китаю на Близькому Сході була зумовлена бажанням створити образ нової глобальної держави. Це призвело до

нереалістичних очікувань щодо впливу країни в регіоні, надаючи йому символічну владу, яка не завжди відображає його реальні можливості та амбіції. [46]

Держави Близького Сходу скористалися цим, використовуючи Китай як розмінну монету у своїх відносинах зі США та Європою. Наприклад, лише через кілька місяців після вбивства саудівського журналіста Джамаля Хашоггі - наслідний принц Саудівської Аравії Мухаммед бін Салман використав своє турне Азією для того, щоб вплинути на дебати в США та європейських країнах щодо продажу зброї своїй країні. Замість того, щоб просто диверсифікувати партнерство Саудівської Аравії з азійськими державами, він мав на меті дати сильну відповідь своїм західним критикам. Аналогічним чином, закупівля країнами Перської затоки китайських військових дронів підштовхнула США до зниження порогу для продажу контрольованих озброєнь такого роду. [49]

Європейські країни також не повинні переоцінювати політичний вплив КНР на Близькому Сході. Країни регіону - особливо ті, що перебувають у конфлікті зі США, такі як Іран і Сирія - схильні перебільшувати свої зв'язки з Китаєм, щоб послабити свою ізоляцію. КНР не настільки важливий для Близького Сходу, як це іноді може здаватися. [50] Багато проектів та інвестицій, які Пекін анонсував у рамках BRI, були скасовані або сильно відкладені. Тим часом у таких сферах, як продаж озброєнь, китайські фірми далекі від того, щоб бути надійною альтернативою західним постачальникам. Тому європейці повинні визнати цінність власної взаємодії з регіональними гравцями. Китай, як і Росія, і навіть США за часів президента Трампа, все ще не виправдовує очікувань країн Близького Сходу, тим самим даючи європейцям простір для просування власних позицій та інтересів. У зв'язку з цим, покращення моніторингу регіональних проектів Китаю допомогло б європейцям зрозуміти, як країна нарощує свій вплив у регіоні. Це також допомогло б їм уникнути надмірної вразливості до тактики торгу їхніх близькосхідних партнерів, де китайські важелі впливу не настільки сильні, як здається на перший погляд. [50]

Європейські країни повинні шукати нові шляхи взаємодії з Китаєм на Близькому Сході. У деяких аспектах обидві сторони прагнуть одного й того ж - стабільного регіонального порядку - і можуть мати можливості для просування спільної політики задля досягнення цієї мети. Європейські країни не зможуть реально протистояти китайському економічному гіганту в регіоні, але вони можуть продовжувати працювати над створенням більш стабільного Близького Сходу, нівелюючи авторитарні аспекти регіональної експансії Китаю. [46] З огляду на бажання Китаю тримати дистанцію від близькосхідних конфліктів, Європа може бути корисним партнером завдяки своїм давнім відносинам, особистим зв'язкам, культурній близькості та глибокому розумінню регіону, якого все ще бракує Китаю. Європейці повинні подумати про те, як встановити конструктивне партнерство з Китаєм - таке, яке прив'яже країну до багатостороннього порядку, заснованого на співпраці, оскільки вона продовжує своє піднесення на Близькому Сході. [50]

Оголошення Китаєм ініціативи «Один пояс, один шлях» у 2013 році означало зміну його ролі на Близькому Сході. З'єднуючи КНР із державами Євразії та Індійського океану, BRI є найважливішою зовнішньополітичною ініціативою, яку країна розпочала з моменту свого приходу як держави з глобальними інтересами. Оскільки Близький Схід має вирішальне значення для BRI, підхід Китаю до регіону стає все більш амбітним і складним щодо економічних, дипломатичних і – меншою мірою – питань безпеки. Це відображено в двох білих книгах Китаю: «Бачення та дії щодо спільного будівництва Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху 21 століття» та «Документ про арабську політику Китаю». [51]

У «Баченні та діях» мало говориться про Близький Схід, але оголошено п'ять пріоритетів співпраці для розвитку відносин з країнами-учасницями BRI: політична координація, об'єднання інфраструктури, безперешкодна торгівля, фінансова інтеграція та зв'язки між людьми. Відсутність у «Баченні та діях» питань безпеки та військового співробітництва підтримує китайський наратив про те, що BRI є ініціативою,

орієнтованою на розвиток, а не частиною геополітичної стратегії. Відповідно до минулого підходу Китаю, ці пріоритети співпраці є дорожньою картою для розвитку його відносин з Близьким Сходом на найближчі роки. [47]

«Документ про арабську політику Китаю», оприлюднений одночасно з першою президентською поїздкою Сі Цзіньпіна на Близький Схід, окреслив китайське бачення регіону, у якому «Китай готовий координувати стратегії розвитку з арабськими державами, використовувати переваги та потенціал один одного, сприяти міжнародному співробітництву в галузі виробничих потужностей і посилювати співпрацю». Центральне місце в цьому займає модель співпраці «1+2+3», де «1» представляє енергетику як основний інтерес; «2» - будівництво інфраструктури, а також торгівля та інвестиції; і «3» - ядерна енергетика, супутники і нові джерела енергії. Хоча одразу після оприлюднення цей документ був відкинутий як такий, що не містить конкретики і переповнений банальностями, в ретроспективі він вказує на тенденції у взаємодії Китаю з арабськими країнами. [46]

КНР залишається основним покупцем нафти і природного газу у близькосхідних експортерів. На Близький Схід припадає понад 40% китайського імпорту нафти, а також він є ключовим постачальником скрапленого природного газу в країну. У найближчі роки Пекін, ймовірно, буде все більше залежати від енергоносіїв з регіону, оскільки, за прогнозами, країна різко збільшить своє енергоспоживання і лише помірно збільшить внутрішній видобуток. У цьому питанні для Китаю важлива різноманітність. Країна вже давно дотримується певною мірою збалансованого підходу до імпорту енергоносіїв з країн Перської затоки. [47] Враховуючи тісні зв'язки монархій Перської затоки зі Сполученими Штатами, Пекін занепокоєний тим, що Вашингтон може чинити на них тиск з метою перервати потік нафти до Китаю. Це занепокоєння посилює сприйняття важливості Ірану, який Китай вважає більш стійким до політики США. Водночас нинішній раунд санкцій США проти Ірану підкреслює залежність Китаю від Перської затоки. Китайський імпорт нафти з Саудівської Аравії зріс з 921 811 барелів на день у

серпні 2018 року до 1 802 788 у липні 2019 року. Пекін, ймовірно, стурбований таким рівнем залежності від одного джерела енергії. Для Пекіну ще одним фактором є центральна роль Сполучених Штатів у захисті близькосхідних судноплавних шляхів, що мають вирішальне значення для китайського імпорту нафти. [46] Ця вразливість стала ще більш очевидною під час китайсько-американської торговельної війни. Оскільки його головний стратегічний суперник може загрожувати його енергетичній безпеці в такий спосіб, КНР має ще одну причину розширювати свою військово-морську присутність в Індійському океані - процес, який, своєю чергою, може призвести до посилення китайської безпекової присутності на Близькому Сході. [47]

Монархії Перської затоки є основними джерелами контрактів на будівництво інфраструктури для китайських фірм, наприклад, стадіону Лусейл у Катарі - головного місця проведення Чемпіонату світу з футболу 2022 року - та нафтопереробного заводу Янбу в Саудівській Аравії, а також швидкісної залізничної лінії, що з'єднає Джидду з Меккою і Мединою. Програми розвитку Gulf Vision, які включають великі інфраструктурні проекти, відкривають можливості для подальшої співпраці. Китайські фірми активно працюють по всьому Близькому Сходу, часто зосереджуючись на проектах, які відповідають меті BRI. [50] Порти та індустріальні парки відіграють центральну роль у такій співпраці, оскільки вони створюють економічний ланцюг, який пов'язує КНР з Перською затокою, Аравійським морем, Червоним морем і Середземним морем. Пекін вперше описав цей ланцюг влітку 2018 року, прогнозуючи, що він стане головною особливістю економічної присутності Китаю на Близькому Сході. Порт Халіфа в Об'єднаних Арабських Еміратах, порт Дукм в Омані, порт Джизан в Саудівській Аравії, Порт-Саїд в Єгипті та порт Айн-Сохна в Джибуті є частиною цього проекту. Китайські фірми також, ймовірно, відіграватимуть важливу роль у проектах реконструкції в Іраку, Сирії та Ємені. [51]

Тим часом торгівля Китаю з країнами Близького Сходу за останні роки різко зросла, перетворивши країну на найбільшого торговельного партнера регіону. За даними

Міжнародного валютного фонду, обсяг торгівлі між Китаєм і країнами Перської затоки у 2017 році склав трохи менше 197 мільярдів доларів. У 2016 році Пекін став найбільшим джерелом іноземних інвестицій на Близькому Сході. Проекти, що пов'язують внутрішні програми розвитку Китаю з BRI, також набули більшого значення в його двосторонніх відносинах на Близькому Сході. [46]

Особливо цікавим є пункт «3» в «Арабській політиці Китаю». Колись ядерна енергетика вважалася сильною стороною Заходу, але контракт Південної Кореї з ОАЕ на будівництво електростанції «Барака» демонструє, що ця галузь стала більш конкурентною. Китайські фірми також намагаються вийти на цей ринок на Близькому Сході. Саудівська Аравія є важливим потенційним клієнтом, оскільки вона вже давно вивчає можливість використання комерційних ядерних реакторів як джерела внутрішньої енергії. Здійснюючи перші кроки на ринку, китайська корпорація China Nuclear Engineering Group підписала меморандум про взаєморозуміння з саудівською фірмою щодо опріснення морської води за допомогою ядерних реакторів з газовим охолодженням. [46]

Як частина «цифрового Шовкового шляху», супутники є ще одним пріоритетом для Китаю на Близькому Сході. Китайська супутникова навігаційна система BeiDou використовується на всьому Близькому Сході, оскільки має застосування в телекомунікаціях, морській безпеці і точному сільському господарстві. Телекомунікаційні компанії Бахрейну, Єгипту, Кувейту, Саудівської Аравії та ОАЕ співпрацюють з Huawei у розбудові мереж 5G. Китайські фірми також беруть активну участь у проектах сонячної, вітрової та гідроенергетики на Близькому Сході. Особливо це стосується монархій Перської затоки, де такі проекти розвитку, як «Бачення 2030» Саудівської Аравії, визначили пріоритетом диверсифікацію джерел енергії. [47]

Китай доповнив свої плани економічного співробітництва на Близькому Сході «1+2+3» дипломатією стратегічного партнерства. Майже всі угоди про стратегічне партнерство, які Пекін підписав з країнами Близького Сходу та Північної Африки, були

укладені за останнє десятиліття (єдиним винятком є угода з Єгиптом, підписана в 1999 році). Китай встановив стратегічне партнерство з Алжиром, Єгиптом, Іраном, Саудівською Аравією та ОАЕ, а також стратегічне партнерство з Джибуті, Іраком, Йорданією, Кувейтом, Марокко, Оманом, Катаром і Туреччиною. Цей шквал дипломатичної активності, який збігся з розширенням BRI, свідчить про те, що китайські лідери все більше сприймають Близький Схід як важливий регіон для своїх політичних і стратегічних цілей. [46]

Відносна відсутність у Китаю зобов'язань у сфері безпеки в регіоні - порівняно зі США - може створити враження, що він не стає на чийсь бік у регіональному суперництві і не схиляє шальки терезів на користь жодного зі своїх партнерів. Але такий погляд не враховує ієрархічну природу партнерств Пекіну, в яких він надає перевагу відносинам із всеосяжними стратегічними партнерами. Він також не враховує, що КНР віддає перевагу стабільності на Близькому Сході; держави, орієнтовані на статус-кво, які пов'язані мережею по всьому регіону, пропонують Пекіну більше, ніж ізольовані держави. [51] Так, коли Сі відвідав ОАЕ у 2018 році, щоб підняти відносини з цією країною на найвищий рівень, він продемонстрував, що вона є центральним стовпом близькосхідної політики Китаю. На противагу цьому, коли катарський емір Хамдан Аль Тані відвідав Пекін у січні 2019 року, КНР не підвищив рівень відносин, а скоріше заявив, що хоче продовжувати працювати в рамках стратегічного партнерства, встановленого у 2014 році. Це свідчить про те, що КНР сприймає Катар як менш важливу державу, ніж ОАЕ. [52]

Оскільки економічна і дипломатична взаємодія Китаю з Близьким Сходом продовжує зростати, схоже, що незабаром за нею послідує і співпраця у сфері безпеки - і в цьому напрямку вже спостерігаються перші кроки. Військово-морські сили Народно-визвольної армії Китаю (НВАК) почали відвідувати порти Аравійського півострова в рамках міжнародної антипіратської місії в Аденській затоці, що дало китайським

морським офіцерам можливість розвивати відносини зі своїми арабськими колегами. З 2006 року Китай також направив миротворців ООН до Лівану. [52]

Продажі зброї Китаєм на Близький Схід також зросли за останні роки - навіть якщо вони все ще мінімальні порівняно з продажами західних країн. Значною мірою успіх КНР полягає у виконанні замовлень, які США не можуть виконати через контроль з боку Конгресу, в таких сферах, як військові безпілотики і системи балістичних ракет. Китайські компанії можуть постачати комплексні системи і супутні послуги без політичних міркувань. Тим не менш, країни Близького Сходу, як правило, вважають за краще купувати зброю у США, зважаючи на їхні передові технології. [52] Однак рішення Китаю продавати безпілотики лише таким країнам, як Ірак, Йорданія, Саудівська Аравія та ОАЕ, означає, що він підтримує статус-кво. Він не продає передові системи недержавним акторам або ревізіоністським державам, таким як Іран (хоча поширення військових дронів на Близькому Сході викликає реальне занепокоєння, воно, швидше за все, продовжиться з допомогою Пекіна або без неї). [53]

Ще однією важливою подією в галузі безпеки стало створення бази підтримки PLAN у Джібуті, першого закордонного об'єкта Китаю такого роду. Цей крок був відривом від давньої китайської практики не будувати військові об'єкти в інших країнах. Враховуючи стрімке зростання інтересів Китаю за кордоном, активів і експатріантів, Пекіну необхідно було продемонструвати, що він здатний захистити ці інтереси і не повинен покладатися на парасольку безпеки США. [54] Значні китайські інвестиції в індустріальні парки та порти Близького Сходу поки що мають комерційний характер, але з часом можуть мати військову мету. Здається, що приймаючі країни навряд чи дозволять цьому статися найближчим часом, оскільки багато з них побоюються, що це може поставити під загрозу співпрацю зі США у сфері безпеки, на яку вони покладаються. Однак, як і база в Джібуті, розвиток Китаєм пакистанського порту Гвадар збільшив його морський потенціал в регіоні. [54]

Ці риси економічної, дипломатичної та безпекової взаємодії Китаю з Близьким Сходом є частиною глибшої, ширшої та прогресивнішої стратегії, ніж може здатися на перший погляд. Китай змінює швидкість, і лідери в усьому регіоні реагують на це.

2.3 Участь КНР у міжнародних організаціях та ініціативах

Китай є активним учасником міжнародних економічних інституцій, а саме Світової організації торгівлі (СОТ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку та Паризької кліматичної угоди. КНР загалом виконує свої зобов'язання в цих інституціях, але неохоче бере на себе більші зобов'язання, які покладаються на розвинені країни. Наполягання Китаю на тому, щоб до нього ставилися як до країни, що розвивається, є основним джерелом напруженості в його економічних відносинах з розвиненими країнами. [55] Іншою сферою напруженості є те, що двосторонні економічні відносини Китаю з іншими країнами, що розвиваються, не завжди відповідають світовим стандартам і нормам. З інституційної точки зору, проблемою є те, що Китай не є членом Угоди про державні закупівлі в рамках СОТ, Паризького клубу офіційних кредиторів або Комітету сприяння розвитку. Головна причина, чому КНР не є членом цих організацій, полягає в тому, що він не бажає брати на себе пов'язані з ними зобов'язання; з іншого боку, перебування поза цими інституціями залишає Китаю можливість поводитися інакше, ніж у розвинутих економіках. [55]

Значна частина американської стурбованості роллю Китаю в глобальній економіці пов'язана з цією частковою інтеграцією країни в глобальні економічні інститути. Загалом, що для того, щоб змінити поведінку Китаю і привести його практику у відповідність до норм розвинених країн, необхідно визнання того, що Пекін заслуговує на більший вплив у міжнародних економічних інституціях в обмін на більшу відповідальність; готовність укласти глибші угоди, такі як Транстихоокеанське

партнерство (ТТП), без Китаю, якщо він не бажає відповідати відповідним стандартам; і постійний, інтенсивний діалог між Китаєм і США, спрямований на неприйнятну китайську практику, таку як обмеження на імпорт та інвестиції, слабкий захист прав інтелектуальної власності (ПІВ), примусова передача технологій і субсидії на розробку конкретних технологій. [56]

Що стосується СОТ, то Китай став дуже активним членом організації з моменту вступу до неї у 2001 році. У період з 2006 по 2015 рік у 44 справах, що становить понад чверть усіх справ СОТ, він виступав позивачем або відповідачем. Лише Сполучені Штати та Європейський Союз вели більш активні справи за цей період. Крім того, загалом, коли Китай програвав справи, він змінював необхідні закони і правила та виконував рішення, хоча і не завжди так швидко, як сподівалися скаржники. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що інтеграція Китаю у врегулювання торговельних спорів була відносно успішною. [56] Однак КНР створює низку унікальних викликів для торговельного режиму. З часів Світової фінансово-економічної кризи судові процеси в СОТ дедалі більше набувають динаміки протистояння США, ЄС та Японії проти Китаю. У період з 2009 по 2015 рік справи, пов'язані з Китаєм, становили 90% справ, порушених цими чотирма великими економіками одна проти одної. Раніше справи між США, ЄС та Японією були звичайним явищем, тепер вони все частіше об'єднуються проти Китаю. [55]

Проблеми виникають через дуалістичну природу китайської економіки. Хоча економіку часто характеризують як таку, де домінує держава, в основі динамічного зростання Китаю лежать приватні підприємства. Традиційно більша частина експорту надходила від фірм з іноземними інвестиціями. Державні підприємства домінують у таких галузях, як важка промисловість і особливо послуги - фінанси, телекомунікації та логістика. Ці характеристики ускладнюють визначення певних правових питань відповідно до правил СОТ - наприклад, чи є фірма пов'язаною з державою, або як охарактеризувати загальну форму економіки Китаю. [55]

Відносини Китаю з МВФ суттєво змінилися за останні роки. У середині 2000-х років КНР дозволив своїй валюті стати недооціненою. Міністерство фінансів США чинило тиск на МВФ, щоб привернути увагу до проблеми глобальних дисбалансів і валютних перекосів. У середині 2000-х років було кілька років, коли команду МВФ не приймали в Пекіні для проведення щорічного огляду макроекономічної політики згідно зі Статтею IV Угоди про заснування МВФ. [57] Китай мав дуже велике позитивне сальдо торгового балансу і недооцінену валюту лише протягом чотирьох років з 2005 по 2008 рік, після чого влада зміцнила юань і зробила інші політичні зміни, які ліквідували велике позитивне сальдо. Це хороший приклад того, як КНР адаптується до світових норм. З того часу відносини між Китаєм і МВФ перетворилися на тісне партнерство. Починаючи з 2009 року, коли увага змістилася з обмінного курсу, МВФ зосередив свою програму в Китаї на фінансовому нагляді з низкою позитивних технічних втручань та політичних консультацій. Реформа квот у Міжнародному валютному фонді (МВФ), яку підтримували Сполучені Штати, призвела до зміни розподілу голосів, особливо на користь країн, що розвиваються, зокрема Китаю. Незважаючи на те, що Китай отримав більше квот у МВФ, його частка все ще значно відстає від його ваги в світовій економіці. Окрім своїх квот, він також підтримує програми МВФ для інших країн, надаючи їм гроші через різні домовленості, які МВФ використовує для збільшення своїх ресурсів. [55]

З приводу багатосторонніх банків розвитку, то Китай має тривалі та позитивні відносини зі Світовим банком, починаючи з відомої зустрічі Ден Сяопіна та (колишнього президента Групи Світового банку та міністра оборони) Роберта Макнамари у 1980 році. Ден сказав Макнамарі, що КНР буде модернізуватися з допомогою Світового банку або без неї, але з його допомогою це буде відбуватися швидше. Протягом багатьох років Китай був найбільшим клієнтом Банку за сумою кредитів і кількістю проектів. Банк почав з інфраструктурних проектів в енергетиці та транспорті і перейшов до більш складних питань, таких як міське водопостачання та

водовідведення, лісовідновлення, сільська освіта та охорона здоров'я. [58] Нещодавно КНР став важливим донором Світового банку, який фінансує найбільш бідні країни, переважно в Африці. Після останнього поповнення у грудні 2019 року Китай став шостим найбільшим донором після Великої Британії, Японії, США, Німеччини та Франції і випередив членів G7 - Канаду та Італію. Хоча відносини Китаю зі Світовим банком були переважно позитивними, з боку Китаю лунає критика щодо відходу Банку від інфраструктури, а також повільних темпів підготовки та дорогої бюрократичної тяганини. Пекін створив Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ) як новий багатосторонній банк розвитку, який залучив понад 100 членів і добре розпочав свою діяльність, тісно співпрацюючи з існуючими банками розвитку. Проте слід зазначити, що Пекін обережно позиціонує себе та взаємодіє зі Світовим банком. Наприклад, його внесок становив 1,2 млрд. доларів, тоді як внесок США становить \$3 млрд. Економіка Китаю становить дві третини економіки США, тож пропорційний внесок мав би становити \$2 млрд. Китай, безумовно, є найщедрішою країною, що розвивається, але не хоче, щоб від нього очікували виконання зобов'язань багатих країн. КНР так само неохоче приєднується до Комітету сприяння розвитку (КСР) Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), який встановлює стандарти прозорості іноземної допомоги, або до Паризького клубу, який координує перегляд офіційних боргових зобов'язань. [58]

Зрештою, Паризька кліматична угода це економічна угода, яка розподіляє витрати, необхідні для запобігання катастрофічній зміні клімату. Китай був одним з ключових гравців, поряд зі Сполученими Штатами, ЄС та Японією, у досягненні цієї угоди. [57]

На додаток до небажання Китаю брати на себе більшу відповідальність, його широкі двосторонні економічні відносини часто підривають його глобальний внесок. Найяскравішим прикладом є фінансування розвитку. Китай є основним учасником програми пільгового кредитування Світового банку, започаткував Азійський інвестиційний банк та підтримує підхід МВФ до забезпечення боргової стійкості. У той

же час, через свою ініціативу «Один пояс, один шлях» він надає країнам, що розвиваються, 40-50 мільярдів доларів на рік на проекти в галузі транспортної та енергетичної інфраструктури. Хоча обсяги фінансування великі, умови є переважно комерційними. Усім цим зусиллям бракує прозорості щодо відбору підрядників, сум позик, детальних умов, а також екологічної та соціальної стійкості. [58]

Центр глобального розвитку класифікує країни-донори за різними параметрами з точки зору їхньої політики, що сприяє розвитку. Щодо фінансування розвитку, то КНР стоїть на останньому місці серед 40 країн, оскільки його фінансування є непрозорим і непільговим. Наслідки непільгового фінансування були особливо відчутні під час пандемії коронавірусу: за даними МВФ, половина великих клієнтів Китаю в Африці перебувають у борговій скруті або піддаються високому ризику боргової скруті. Позитивним моментом є те, що Китай приєднався до плану G-20 щодо мораторію на виплату боргів найбільш бідніми країнами протягом 2020 року. [58]

Ще одним прикладом того, як двосторонні відносини Китаю підбивають його глобальні цілі, є зміна клімату. У той час як Пекін поступово відмовляється від використання вугілля - занадто повільно, але все ж рухається в правильному напрямку - він будує вугільні електростанції в країнах, що розвиваються. Точна загальна кількість невідома через недостатню прозорість ініціативи «Один пояс, один шлях», але з повідомлень у пресі зрозуміло, що багато вугільних електростанцій перебувають на стадії будівництва. [55] Сторонні спостерігачі часто припускаються помилки, називаючи Китай «China, Inc.» - тобто централізованою, авторитарною державою, яка виконує ретельно продумані плани. З таким поглядом на процес прийняття рішень в Китаї важко пояснити його непослідовність. Насправді, Пекін має багато різних зацікавлених сторін і складну внутрішню політику. Компанії, які спеціалізуються на будівництві та експлуатації вугільних електростанцій, бачать, що можливості всередині країни зменшуються, і, природно, звертаються до зовнішніх ринків. Це комерційні фірми, і їхні зовнішні операції здійснюються на комерційних умовах. Багато країн, що розвиваються,

мають запаси вугілля і просять китайських партнерів побудувати електростанції, які б використовували це вугілля. Кінцевим результатом є непослідовна політика скорочення викидів вуглецю вдома і вуглецевої експансії за кордоном. [56]

Загалом, нинішня ситуація характеризується тим, що КНР глибоко інтегрований у світову економічну систему як країна, що розвивається, не бажає брати на себе обов'язки багатой країни і веде двосторонні відносини, які часто суперечать світовим нормам. Така ситуація є неприйнятною за існуючого співвідношення сил, тим більше, що Сполучені Штати вимагають від Китаю більшого і, водночас, не бажають поступатися йому будь-яким впливом на світовій арені. Китай, у свою чергу, відчуває себе об'єктом жорсткої критики, а його глобальний внесок ігнорується. [57]

Насправді, КНР та інші країни, що розвиваються, повинні отримати більшу вагу у прийнятті глобальних економічних рішень в обмін на більшу узгодженість їхньої політики з глобальними правилами і нормами. Маючи більший вплив, Китай та інші країни зможуть більше говорити про те, якими мають бути ці глобальні правила і норми. Конкретно це передбачає такі зміни, як збільшення частки голосів цих країн у МВФ і Світовому банку; зміни в структурі Паризького клубу як глобальної групи офіційних кредиторів, а не клубу багатих країн; і переорієнтацію нового раунду переговорів СОТ на сучасні питання захисту прав інтелектуальної власності, інвестицій і субсидій. [58]

Зрештою, варто зазначити, що помилкою Сполучених Штатів було зменшити роль СОТ у врегулюванні суперечок і вийти з ТТП, ізолювавши себе. Приєднання до ТТП і розширення його за рахунок таких партнерів, як Південна Корея, Індонезія, Таїланд, Велика Британія і навіть ЄС, могло б створити шаблон для більш масштабної реформи глобальної торговельної системи. Для Сполучених Штатів завжди було розумною стратегією створення ТТП, яке б слугувало або стимулом для Китаю до реформ і взяття на себе нових зобов'язань, або запасним планом: групою економік-однодумців, на яку припадає більша частина світового валового внутрішнього продукту і торгівлі, якщо Пекін та інші країни, що розвиваються, вирішать не приєднуватися до нього. Наразі

важко уявити, що Сполучені Штати докладатимуть жодних зусиль: вестимуть переговори про більшу роль Китаю в глобальній системі або приєднаються до ТТП. Сполучені Штати ведуть торговельні війни на всіх напрямках. Вашингтону необхідно реанімувати економічну державну політику. Найскладнішими будуть переговори з Китаєм, починаючи з найгірших за останні 40 років відносин між двома країнами. Без прогресу в інтеграції Китаю у світову економічну систему важко уявити, як обидві сторони зможуть уникнути розкручування спіралі економічного конфлікту.

РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧІ ОРІЄНТИРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР

3.1 Переваги та недоліки зовнішньої політики КНР

Зовнішньополітичний ландшафт Китаю є складним та динамічним, особливо в умовах сучасних глобальних трансформацій. У цьому контексті вирішальне значення має аналіз зовнішньополітичних орієнтирів та перспектив зовнішньої політики Китайської Народної Республіки. Цей підрозділ спрямований на ретельне дослідження сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, які впливають на зовнішню політику КНР, застосовуючи SWOT-аналіз.

В основі SWOT-аналізу лежить ретельне вивчення внутрішніх сил та слабкостей, які визначають конкурентоспроможність країни, а також зовнішніх можливостей та загроз, що впливають на її позиції в світі. В процесі аналізу будуть розглянуті ключові аспекти, такі як економічна динаміка, геополітичні відносини, технологічний розвиток, та інші фактори, які формують зовнішньополітичні вектори Китаю.

Проведений SWOT-аналіз допоможе виявити стратегічні можливості для посилення позицій КНР у світовому співтоваристві, а також ризики, які можуть потребувати адаптації та вдосконалення зовнішньополітичних стратегій. Осмислення цих аспектів дозволить нам краще зрозуміти міжнародний вплив Китаю та забезпечить обґрунтовані рекомендації для подальших кроків у сфері зовнішньої політики цієї великої та впливової країни.

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1) Геополітична вага: Велика територія та чисельність населення, що надає Китаю вагомий геополітичний вплив.</p> <p>2) Економічна могутність: КНР є однією з найбільших світових економік, що дозволяє їй впливати на глобальні економічні процеси.</p> <p>3) Широке геополітичне впливове коло: Активна участь у міжнародних організаціях та ініціативах розширює вплив Китаю на світові події.</p> <p>4) Технологічна компетентність: Розвиненість технологічних секторів, таких як штучний інтелект та 5G, надає КНР конкурентний авантаж.</p> <p>5) Сприятливі торгові відносини: Мережа торгових угод і партнерств з численними країнами сприяє експортному потенціалу.</p>	<p>1) Низька ступінь дипломатичної гнучкості: Обмежена готовність до компромісів та низький рівень дипломатичної гнучкості можуть ускладнювати ведення конструктивного діалогу та досягнення міжнародних угод</p> <p>2) Обмежені ресурси для зовнішньодипломатичної діяльності: Недостатність фінансування та ресурсів для ефективної зовнішньодипломатичної діяльності може обмежувати вплив та роль Китаю на міжнародній арені.</p> <p>3) Нестабільність міжнародних відносин: Зміни в глобальному політичному кліматі та неспокійність у міжнародних відносинах можуть вплинути на міжнародну співпрацю та дипломатію, створюючи додаткові виклики для Китаю.</p>
Можливості	Загрози

<p>1) Технологічна співпраця: Розширення співпраці в галузі технологій може підвищити інноваційний потенціал китайської економіки.</p>	<p>1) Геополітичні конфлікти: територіальні конфлікти та напружені відносини з окремими країнами можуть погіршити міжнародний статус Китаю</p>
<p>2) Дипломатичні угоди: Поглиблення дипломатичних стосунків з іншими країнами може сприяти стабільності та сприяти розвитку спільних інтересів.</p>	<p>2) Глобальна економічна нестабільність: Зміни в світовому економічному середовищі можуть призвести до непередбачуваних економічних труднощів для Китаю через його велику залежність від зовнішнього експорту товарів</p>
<p>3) Міжнародні ініціативи: Участь у глобальних ініціативах, таких як «Один пояс, один шлях», може зміцнити позицію Китаю у світових справах.</p>	<p>3) Екологічні кризи та реакція міжнародного співтовариства: Розширення екологічних проблем може викликати обурення світової громадськості та вести до обмежень на міжнародному ринку, які обтяжать зовнішньополітичну діяльність Китаю.</p>
<p>4) Максимально ефективно використати власні здобутки, конвертувавши їх у безпеку і добробут.</p>	

Результати SWOT-аналізу зовнішньої політики Китаю підкреслюють як сильні сторони, так і виклики, з якими країна стикається на міжнародній арені. Незважаючи на велику геополітичну вагу та економічну потужність, ключовим фокусом має бути управління слабкими сторонами та максимізація можливостей.

Однією з основних рекомендацій є розвинення більш гнучкої та стратегічної дипломатичної позиції. За умов низької дипломатичної гнучкості, Китай може втрачати

можливості для співпраці та врегулювання міжнародних конфліктів. Важливо акцентувати на розвитку виважених комунікаційних стратегій для забезпечення ефективності дипломатичних ініціатив та збереження довіри партнерів.

Додатковою рекомендацією є приділення уваги розвитку ресурсної бази для зовнішньодипломатичних ініціатив. Забезпечення достатнього фінансування та кадрового забезпечення може визначити успіх довгострокових стратегій зовнішньої політики.

На фоні глобальних загроз, таких як економічна нестабільність та соціальні турбулентності, Китай може використовувати можливості розширення торговельних партнерств, участь у міжнародних ініціативах та тіснішу технологічну співпрацю для посилення свого впливу та зменшення внутрішніх труднощів.

Загальною метою повинно бути створення гнучкої та ефективної зовнішньополітичної стратегії, що враховує основні проблеми та використовує усі можливості для підтримки розвитку Китаю в глобальному контексті.

По-перше, важливо акцентувати на розвитку культурної дипломатії та міжнародного обміну. Розширення культурних взаєморозумінь може сприяти підтримці стійких міжнародних стосунків та сприяти позитивному враженню про Китай в світі.

Другий напрямок — це активізація м'якої сили та партнерства з громадськими організаціями. Співпраця з недержавними структурами та громадським сектором може стати ефективним інструментом для досягнення глобальних цілей та розвитку позитивного образу.

Також важливо розглядати можливості для активної участі у міжнародних миротворчих та гуманітарних місіях. Спільні зусилля у розв'язанні глобальних проблем можуть підвищити престиж та вплив Китаю на міжнародній арені.

У світлі висунутих рекомендацій можна зазначити, що зовнішня політика Китаю повинна бути спрямована не лише на захист національних інтересів, але і на побудову стійкого партнерства, сприяння міжнародному співробітництву та вирішенню

глобальних проблем. Це вимагає від країни не лише стратегічного мислення, але і готовності до інновацій та адаптації до стрімких умов світової політики.

3.2 Сценарії розвитку глобальних геополітичних тенденцій для зовнішньої політики КНР

В сучасному світі, де геополітичні та економічні взаємозв'язки стають все більш складними та важливими, роль країн у глобальній арені набуває особливого значення. Китай, з його величезними ресурсами, економічною міцністю та стратегічним мисленням, займає одне з ключових положень серед сучасних світових акторів.

Розглядаючи глобальний контекст, важливо визначити базовий, оптимістичний та песимістичний сценарії. Базовий сценарій ґрунтується на теперішніх трендах та умовах, оптимістичний висвітлює можливості для розвитку, тоді як песимістичний розглядає можливі ризики та труднощі, які можуть виникнути в майбутньому.

Цей аналіз є важливим для розуміння та передбачення того, як Китай може адаптувати свою зовнішню політику в умовах сучасного світового порядку. Розглядаючи різні сценарії, ми можемо визначити ключові вектори, які будуть визначальними для стратегічних вирішень, що прийматиме Китай у сфері міжнародних відносин.

Такий підхід дозволить нам глибше зрозуміти можливі тенденції та визначити стратегічні кроки, які КНР може здійснити, щоб залишатися ключовим гравцем на світовій арені. Аналізуючи потенційні можливості та виклики, ми зможемо надати обґрунтовані рекомендації для формулювання ефективної та адаптивної зовнішньої політики Китаю в умовах глобальної невизначеності.

Базовий сценарій

Китай продовжує надавати пріоритет розвитку високих технологій та інновацій, зокрема через імплементацію стратегії «Made in China 2025». Зазначається активний

розвиток штучного інтелекту, кіберфізичних систем та високоефективних виробничих технологій, що зміцнює конкурентоспроможність китайської економіки в світовому масштабі.

У цьому контексті Китай активно виводить на міжнародний ринок свої досягнення в галузі 5G-технологій, розробок у сфері електромобільності та виробництва високоякісних електронних пристроїв. Ініціатива «Один пояс, один шлях» визнається ключовою для поглиблення економічної інтеграції Китаю з країнами Азії, Африки та Європи через розвиток інфраструктури, торговельних маршрутів та економічної співпраці.

У сфері геополітики, Китай посилює свою роль у розв'язанні міжнародних конфліктів, активно співпрацюючи з Організацією Об'єднаних Націй та міжнародними партнерами. Великий акцент робиться на дипломатичних взаємодіях та розширенні культурного обміну, підсилюючи міжнародні відносини.

Зміцнення військової потужності стає необхідністю для забезпечення національної безпеки. Розвиток кібернетичних технологій, космічної програми та модернізація військового обладнання допомагають Китаю у збереженні стратегічної стабільності у регіоні та на світовій арені.

Взаємодія Китаю з ключовими державами, такими як Сполучені Штати, Росія та Європейський Союз, базується на пошуку спільних інтересів у торговельних угодах, кліматичних домовленостях та суспільних ініціативах. Політика «відкритих дверей» сприяє конструктивним діалогам та розвитку довгострокових стратегічних партнерств.

Узагальнюючи базовий сценарій, можна стверджувати, що Китай, спираючись на свій економічний розвиток, технологічні досягнення та дипломатичні ініціативи, утримує та навіть посилює свою глобальну позицію, реагуючи на виклики та можливості міжнародної арени.

Оптимістичний сценарій

Китай впроваджує революційні технології, ставши глобальним лідером у розробці квантових комп'ютерів, біотехнологічних винаходів та штучного інтелекту. Країна випереджає світовий прогрес, представляючи новаторські рішення для ряду галузей, включаючи медицину, енергетику та інформаційні технології.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» переростає в комплексний проект, забезпечуючи будівництво ефективних транспортних коридорів та інфраструктурних об'єктів у різних регіонах світу. Китай активно інвестує у створення сучасних транспортних засобів та розвиток сталінградських енергетичних рішень, сприяючи економічній стійкості та взаємодії між країнами.

У галузі охорони здоров'я Китай відіграє важливу роль, забезпечуючи глобальне лідерство у розробці та виробництві вакцин, антибіотиків та інноваційних методів лікування. Гуманітарні ініціативи допомагають країнам розвивати свої медичні системи та долати епідемічні виклики.

Китай активно залучається до вирішення світових конфліктів, сприяючи мирному врегулюванню суперечок. Ініціатива створення міжнародного форуму для кліматичних та кібербезпекових питань свідчить про приділення уваги глобальним викликам та спільним рішенням.

Взаємовигідні відносини Китаю з іншими великими державами, такими як Сполучені Штати, Росія та Європейський Союз, базуються на технологічній співпраці та обміні досвідом. Відкриті ринки та спільні ініціативи сприяють розвитку стабільного світового порядку, побудованого на взаєморозумінні та ефективній співпраці.

У цьому оптимістичному сценарії Китай продовжує виступати в ролі лідера технологічного та гуманітарного прогресу, впроваджуючи конкретні інновації та ініціативи для створення гармонійного світу.

Песимістичний сценарій

Китай стикається зі складними викликами та несприятливими обставинами, що ведуть до песимістичного сценарію розвитку. Економічні труднощі, такі як

несприятливі торговельні відносини та зростання безробіття, призводять до внутрішніх проблем.

Конфлікти щодо інтелектуальної власності та обмеження доступу до ключових технологій гальмують технологічний прогрес. Спроби Китаю утриматися від міжнародної співпраці ведуть до його ізоляції в глобальному технологічному просторі.

Соціальні напруження виснажують стабільність, коли обмеження свободи слова та цензура призводять до зростання соціальних конфліктів та протестів. Екологічні проблеми, спричинені швидким індустріальним розвитком, стають загрозою для здоров'я населення та екосистем

Геополітичні конфлікти в регіонах призводять до ізоляції Китаю на міжнародній арені, ставлячи країну під загрозу санкцій та обмежень. В даному песимістичному сценарії Китай переживає період труднощів, що може суттєво обмежити його потенціал для сталого розвитку та глобального впливу.

Отже, кожен з обговорених сценаріїв надає комплексний погляд на можливі шляхи розвитку КНР та його взаємодії зі світом.

У базовому сценарії, Китай продовжує впливово розвивати свою зовнішню політику, висуваючи інновації та співпрацю в основу своєї геополітичної стратегії. Здійснюючи баланс між економічною потужністю та дипломатичною вправністю, Китай утримує стабільні відносини з іншими державами та активно сприяє глобальній стабільності. Цей сценарій передбачає позитивний вклад Китаю у міжнародні відносини та сталість його розвитку.

В оптимістичному сценарії, Китай виступає як глобальний лідер, активно сприяючи інноваціям, сталому розвитку та гуманітарним ініціативам. Взаємодія з іншими країнами у сферах технологій, екології та медицини створює основу для гармонійного світового порядку. Ключовим елементом цього сценарію є розширення взаємовигідних партнерств та співпраці з іншими глобальними лідерами.

З іншого боку, песимістичний сценарій описує ряд викликів, що можуть затримати розвиток Китаю та викликати геополітичні та економічні труднощі. Несприятливі економічні тенденції, технологічні проблеми, соціальні конфлікти та екологічні кризи можуть стати факторами, що обмежать глобальний вплив Китаю та створять умови для його ізоляції.

Усі три сценарії важливі для розуміння можливих шляхів розвитку Китаю та його взаємодії зі світом. Аналізуючи ці сценарії, можна визначити ключові фактори, які впливають на майбутню зовнішню політику Китаю та розробити стратегії для досягнення стабільного та взаємовигідного міжнародного співробітництва.

3.3 Територіальні суперечки Південно-Китайському морі: системний аналіз

Сучасний світовий порядок визначається великою кількістю територіальних питань та конфліктів, які виникають через розподіл ресурсів, геостратегічні інтереси та історичні територіальні спори. Один із важливих і складних регіональних конфліктів сучасності зосереджений у Південно-Китайському морі, де країни висувають претензії на різні території, що призводить до напружених відносин та потенційного виникнення конфліктів.

Для розуміння та вирішення цього складного проблемного питання необхідно застосовувати системний аналіз, який дозволяє розглядати територіальні спори у Південно-Китайському морі як складну систему, що включає в себе багатоаспектні елементи, такі як політика, економіка, екологія та соціокультурні аспекти.

Побудова конфігуратора політичної ситуації країни

1. Визначення геополітичної ситуації Китаю

Китай - Східноазійська країна, що має найбільше населення серед усіх країн світу та межує з чотирма країнами: на заході з Індією та Бутаном, на південному заході – з Непалом та М'янмою, на південному сході – з Лаосом, на північному заході – з

Киргизстаном та Таджикистаном. Загальна довжина державного кордону – понад 22 тисячі кілометрів. Крім того, Китай має велике прибережне лінійне узбережжя на сході, омиваючись водами Східного Китайського моря, Південно-Китайського моря та Жовтого моря Тихого океану.

Державний устрій: соціалістична національна республіка. Вищим органом державної влади є Всекитайські збори народних представників (ВЗНП) – однопалатний парламент. До їх складу входять депутати, обрані від провінцій, автономних районів, міст центрального підпорядкування, спеціальних адміністративних районів та збройних сил. ВЗНП обирає Голову КНР та його заступника (не молодших за 45 років), строк повноважень яких відповідає строку повноважень ВЗНП. Голова КНР згідно з рішеннями ВЗНП видає закони, призначає та звільняє прем'єра Державної Ради та його заступників, нагороджує державними нагородами, оголошує стан війни тощо.

Релігія: атеїзм, контроль над релігійними групами, особливо у відношенні буддизму та ісламу, з метою уникнення можливих внутрішньополітичних викликів. Мусульмани, переважно представлені етнічними групами, такими як уйгури.

Валюта: Китайський юань (CNY).

Економіка: економіка Китаю стоїть на вражаючому етапі розвитку. Економіка є другою за розміром у світі, з ВВП, що перевищує 16 трильйонів доларів США, і темпами росту приблизно на рівні 6-7% щорічно. Промисловий сектор Китаю включає великі галузі, такі як виробництво електроніки (зокрема, смартфонів і комп'ютерів), автомобілебудування, виробництво сталі та текстильна промисловість. Країна виграла на світовому ринку завдяки конкурентоспроможності своїх товарів та масштабному обсягу виробництва. У сфері технологій Китай є лідером, інвестуючи в розробку штучного інтелекту, високошвидкісних мереж 5G, електромобільності та інших передових галузей. Технологічні гіганти, такі як Alibaba, Tencent та Huawei, виходили за межі країни та визначали глобальні стандарти. Зовнішні торговельні відносини Китаю були вражаючими, і країна стала світовим лідером у експорті та імпорті різних товарів.

Урбанізація набирає обертів, і міста стають центрами високотехнологічного розвитку та культурного життя. Фінансовий сектор також розвивається, з ростом фінтех-індустрії та активним впровадженням цифрових платіжних систем. Однак цей швидкий розвиток супроводжується проблемами, такими як забруднення навколишнього середовища, розділ між багатими та бідними класами населення, а також питаннями прав людини, що викликають обурення і критику як в межах країни, так і за її межами.

2. Визначення суб'єктів, які беруть участь у конфлікті

Китай

В'єтнам

Філіппіни

Малайзія

Тайвань

Бруней

3. Визначення інтересів суб'єктів

Китай – у контексті конфлікту у Південнокитайському морі Китай проявляє великий інтерес у декількох стратегічних аспектах. В першу чергу, забезпечення суверенітету та безпеки морських територій є ключовим завданням для Китаю. Він розглядає острови та акваторії у цьому регіоні як невіддільну частину своєї території, а забезпечення безпеки стає стратегічно важливим для оборони та національної безпеки.

Другий важливий аспект - це контроль над енергетичними ресурсами та рибними запасами. Морський регіон багатий на природний газ, нафту та рибні ресурси, які є важливими для економічного розвитку Китаю. Забезпечення доступу до цих ресурсів дозволяє зберігати стабільність в енергетичному секторі та рибальстві.

Геополітична стратегія та регіональний вплив є ще однією суттєвою складовою інтересів Китаю. Контроль над Південнокитайським морем надає можливість Китаю підтримувати свій геополітичний вплив та впливати на міжнародні події в сусідніх країнах. Ініціатива «Один пояс, один шлях» є частиною стратегії розбудови

інфраструктури в регіоні, що також служить геополітичним та економічним інтересам Китаю.

Подальше зміцнення морської домінантності стає частиною стратегії, оскільки це ключовий фактор для забезпечення безпеки та економічного розвитку. Китай активно розвиває свої морські сили та інфраструктуру, щоб збільшити свою присутність у водах Південнокитайського моря.

Не останню роль в цьому контексті відіграє підвищення національного престижу через управління конфліктом та захист та розширення території. Це не тільки відповідає ідеалам внутрішньополітичного ландшафту Китаю, але й підсилює його міжнародний статус.

В'єтнам – довгострокова мета В'єтнаму полягає в тому, щоб відновити те, що він вважає втраченими територіями в морі. Оскільки геополітичні реалії диктують відкладення цієї максималістської мети, найближча мета Ханоя – зберегти територіальний статус-кво та захистити свої води, щоб він міг без збоїв вести нормальну економічну діяльність, таку як рибальство та буріння на нафту та газ. В'єтнам залучає Китай для власного економічного розвитку та для підтримки миру та стабільності у двосторонніх відносинах і в Південно-Китайському морі, водночас балансуючи проти китайської загрози. Його багатосторонній підхід до Китаю передбачає: вдосконалення його військових і правоохоронних можливостей; підготовка до судових баталій; використання механізмів Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) для стримування амбіцій Пекіна; поглиблення стратегічної співпраці зі США та іншими великими державами. Жоден варіант не може допомогти В'єтнаму ефективно впоратися з Китаєм, і лише разом ці тактики можуть запропонувати певні стратегічні важелі.

Філіппіни - висунули претензії на мілину Скарборо, а також на групу з 50 об'єктів та острів Спратлі, які разом відомі як група островів Калаяан. Претензії Філіппін на суверенітет над об'єктами, відомими як мілина Скарборо, не залежать від їхнього архіпелажного статусу як юридично, так і історично. Філіппіни незаконно окупували два

невеликих острови які є законною власністю В'єтнаму (згідно з французьким документа про анексію): Острів Тхіту (Пагаса) і острів Лоаїта (Кота). Можливо, що до цього списку слід включити і острів Північний Кай, але потрібно більше доказів.

Малайзія претендує на три острови в районі Спратлі. Позиція Малайзії щодо Південно-Китайського моря послідовна і залишається незмінною. Уряд Малайзії однозначно і твердо налаштований захищати суверенітет, суверенні права та інтереси Малайзії в її морських районах у Південно-Китайському морі.

Тайвань претендує на суверенітет над усіма групами островів у Південно-Китайському морі та юрисдикцію над прилеглими водами: Спратлі (Наньша), Парасель (Сіша), Пратас (Донша), Маклсфілд Банк (Чжунша). Острів Тайпін, також відомий як Іту-Аба та інші назви, є найбільшим утворенням у Спратлі. В даний час керується Тайванем, на нього також претендують Китай, Філіппіни та В'єтнам. Економічні інтереси: Тайвань, один із найбільших у світі експортерів морепродуктів, є домом для найбільшого у світі флоту ярусних суден для лову тунця, чиї приблизно 753 000 метричних тонн морепродуктів принесли 1,6 мільярда доларів у 2015 році. Нафта: Вважається, що навколо Іту-Аби є значні запаси нафти і природного газу.

Бруней претендує на найближчу до нього частину Південно-Китайського моря як частину свого континентального шельфу та виключної економічної зони. Десятиліттями крихітна держава-султанат покладалася на запаси нафти, щоб підтримувати себе та правлячу монархію. Оскільки його внутрішніх резервів недостатньо для підтримки країни в найближчі десятиліття, Бруней повинен знайти нові способи забезпечити свою економіку.

4. Визначення об'єкту відносно якого суб'єкти вступили у взаємовідносини.

Джерело суперечки щодо Південно-Китайського моря простежується в Сан-Франциському договорі 1951 року, який не передбачав володіння островами Спратлі, коли Японія втратила право на них після поразки у Другій світовій війні: «Японія відмовляється від усіх прав, прав власності та претензій на острови Спратлі та

Парасельські острови». Ланцюг із 200 острівців, коралових рифів і морських гір, які утворюють Спратлі та його північне розширення Парасельські острови, поширюється на 250 000 квадратних кілометрів Південно-Китайського моря, величезного континентального шельфу, який є потенційно багатим джерелом нафти та природного газу. Оспорюване право власності на Спратлі переросло в міжнародний конфлікт, коли з середини 1970-х років ряд претендентів почали видобувати ресурси з морського дна, що прилягає до їхніх виключних економічних зон. Китай і чотири держави АСЕАН – Бруней, Малайзія, Філіппіни та В'єтнам – усі заявили претензії та/або окупували частину островів у Південно-Китайському морі.

5. Особливості регіону

Південно -Китайське море багате морським життям. Цьому надлишку сприяє великий стік насичених поживними речовинами вод із суші та підняття води в певних районах моря. Проте море активно виловлюється, і воно є основним джерелом тваринного білка для густонаселеної території Південно-Східної Азії. Найбільш поширені різні види тунця , скумбрії , горбала, анчоуса , креветки та молюсків . Майже весь улов споживають у свіжому або консервованому вигляді.

Під дном Південно-Китайського моря виявлено великі запаси нафти і природного газу . Основні місця видобутку вуглеводнів розташовані на північ від Борнео , на схід від Малайського півострова та на північний захід від Палавана .

У Південно-Китайському морі проходять деякі з найважливіших у світі судноплавних шляхів. Основний шлях до портів Тихого та Індійського океанів і з них проходить через Малаккську протоку та Південно-Китайське море. Як правило, нафта та корисні копалини рухаються на північ, а продукти харчування та промислові товари – на південь.

6. Визначення суб'єктів, інтереси яких співпадають

В'єтнам + Філіппіни + Малайзія + Тайвань + Бруней

7. Визначення суб'єктів, інтереси яких протилежні

Китай → В'єтнам + Філіппіни + Малайзія + Тайвань + Бруней

8. Визначення спільних цілей

1. Переговори: Ключовою спільною метою є встановлення механізму переговорів між учасниками конфлікту. Регулярні та конструктивні переговори слід розглядати як ефективний засіб досягнення компромісів та вирішення розбіжностей.

2. Встановлення міжнародних стандартів для користування регіональними водами: Сторони конфлікту повинні спільно працювати над визначенням чітких міжнародних стандартів та правил для користування регіональними водами Південно-китайського моря. Це включає в себе питання природних ресурсів, екології та інших аспектів використання морського простору.

3. Створення механізмів врегулювання конфлікту: Визначення та прийняття спільних механізмів врегулювання конфлікту, які враховують інтереси всіх сторін, є важливим етапом.

9. Визначення протилежних цілей

1. Китай: Зміцнення позиціонування: Китай має ціль зміцнити своє геополітичне та економічне позиціонування в регіоні. Це включає розширення своєї економічної інфраструктури та підвищення свого впливу на політичні та економічні рішення.

2. Інші країни: Стурбованість домінуванням Китаю: Інші учасники конфлікту відчують турботу стосовно зростання впливу Китаю в регіоні. Вони прагнуть запобігти монополізації ресурсів та політичного впливу, забезпечуючи більш рівний розподіл влади та ресурсів.

3. Боротьба за ресурси та вплив: В основі протилежних цілей лежить боротьба за контроль над природними ресурсами та політичним впливом. Китай спрямовує свої зусилля на забезпечення стратегічної переваги, тоді як інші країни прагнуть зберегти свої інтереси та незалежність.

ВИСНОВКИ

На ґрунті результатів здійсненого у кваліфікаційній роботі дослідження особливостей зовнішньої політики КНР було зроблено наступні висновки.

Зовнішня політика Китаю, як важливий елемент його сучасної політичної діяльності, викликає зацікавленість вчених та аналітиків у всьому світі. За останні десятиліття КНР пройшла вражаючий економічний та соціальний розвиток, що суттєво вплинуло на її взаємовідносини з іншими країнами та міжнародні організації.

Було розглянуто теоретичні підходи до вивчення зовнішньої політики й виявлено що Китайська народна республіка настільки складна та багатогранна держава, що лише комплексний підхід може допомогти в дослідженні її зовнішньої політики.

При дослідженні особливостей зовнішньої політики Китаю. Першою особливістю є П'ять принципів мирного співіснування, які охоплюють суть сучасних міжнародних відносин і можуть застосовуватися до відносин між усіма країнами, незалежно від їх соціальної системи, рівня розвитку чи розміру. Проте в той же час вони є доволі загальними та можуть не враховувати стрімкі зміни сучасних міжнародних відносин. П'ять принципів мирного співіснування носять характер загальних рекомендацій міжнародних акторам.

Іншою особливістю є «м'яка сила» КНР. Загалом концепція м'якої сили апелює до трьох основних компонентів – культури, політичної ідеології та дипломатії. Китай використовує «м'яку силу» для підкріплення «жорсткої сили». Слід зазначити що популярність китайської культури, економічної стабільності та процвітання набирає популярності. Вразливими місцями є розвиток політичної системи та громадянського суспільства. Варто зауважити, що «м'яка сила» направлена в першу чергу на країни що розвиваються.

Третьою особливістю є стратегія глобального управління. Китай вважає себе культурним, політичним і економічним центром світу, а отже його цілями є запобігання

критиці практик КНР в області прав людини, утримання Тайваню від взяття на себе незалежної ролі в міжнародних установах і захист Пекіна від компромісів щодо його суверенітету. Китай безумовно досяг великого прогресу за останні десятиліття, проте на його шляху є багато перешкод. Наприклад, «пастку Кіндлбергера», неоднозначний досвід реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» та сумнівна роль у сфері охорони здоров'я.

Було з'ясовано фактори, що впливають на зовнішню політику КНР, де розкрили теорію «Чотирьох кілець безпеки Китаю», виявили що домінуюча роль в зовнішній політиці відводиться внутрішнім чинникам. Розкрили геостратегічне суперництво з Індією в шести сферах, а саме Тибет, суперечка за три стратегічно важливі ділянки землі на краю Тибетського плато, конкуренція навколо Пакистану, конкуренцією за вплив на держави Південної Азії, військово-морське суперництво в морях і океанах, ядерний баланс.

Охарактеризували зовнішньополітичні пріоритети та стратегії Китаю. Концепція «стратегічної переваги» вже давно є важливим аспектом китайського стратегічного мислення і впливовим компонентом військових, дипломатичних, розвідувальних та інших дій. Розглянули концепцію «трьох війн», яка складається з трьох компонентів: медіа-війни, психологічної та правової війн.

Визначили головних партнерів та супротивників Китаю на міжнародній арені. Останніми роками КНР підірвала відносини зі своїми сусідами через свій войовничий тон. Союзники Китаю є ненадійними, неважливими або й тим, і іншим, наприклад, Росія. КНР дотримується політики уникнення альянсів, що з історичної точки зору не є дивним. Північна Корея є єдиною країною, яка має щось схоже на альянс безпеки з Китаєм. Пекін часто рекламує своє партнерство з Пакистаном, але він не пропонує жодних відчутних переваг у суперництві великої держави Китаю проти США. Найкращим другом Китаю в Південно-Східній Азії є Камбоджа. За останнє десятиліття Пекін стає все більш значущим гравцем на Близькому Сході. На сьогодні КНР уклала

угоди про партнерство з 15 країнами Близького Сходу. Навіть якщо Китай залишатиметься обережним у своїй політиці та безпеці на Близькому Сході, економічна присутність країни там, ймовірно, матиме важливі наслідки для європейців. Європейські країни також не повинні переоцінювати політичний вплив КНР на Близькому Сході. Країни регіону - особливо ті, що перебувають у конфлікті зі США, такі як Іран і Сирія - схильні перебільшувати свої зв'язки з Китаєм, щоб послабити свою ізоляцію. Оголошення Китаєм ініціативи «Один пояс, один шлях» у 2013 році означало зміну його ролі на Близькому Сході. З'єднуючи КНР із державами Євразії та Індійського океану, BRI є найважливішою зовнішньополітичною ініціативою, яку країна розпочала з моменту свого приходу як держави з глобальними інтересами. Відносна відсутність у Китаю зобов'язань у сфері безпеки в регіоні - порівняно зі США - може створити враження, що він не стає на чийсь бік у регіональному суперництві і не схиляє шальки терезів на користь жодного зі своїх партнерів. Але такий погляд не враховує ієрархічну природу партнерств Пекіну, в яких він надає перевагу відносинам із всеосяжними стратегічними партнерами. Ще однією важливою подією в галузі безпеки стало створення бази підтримки PLAN у Джібуті, першого закордонного об'єкта Китаю такого роду.

Дослідили участь КНР у міжнародних організаціях та ініціативах. Китай є активним учасником міжнародних економічних інституцій, проте наполягання Китаю на тому, щоб до нього ставилися як до країни, що розвивається, є основним джерелом напруженості в його економічних відносинах з розвиненими країнами. Проблеми виникають через дуалістичну природу китайської економіки. Хоча економіку часто характеризують як таку, де домінує держава, в основі динамічного зростання Китаю лежать приватні підприємства. Відносини Китаю з МВФ суттєво змінилися за останні роки. Незважаючи на те, що Китай отримав більше квот у МВФ, його частка все ще значно відстає від його ваги в світовій економіці. З приводу багатосторонніх банків розвитку, то Китай має тривалі та позитивні відносини зі Світовим банком. Загалом,

нинішня ситуація характеризується тим, що КНР глибоко інтегрований у світову економічну систему як країна, що розвивається, не бажає брати на себе обов'язки багатой країни і веде двосторонні відносини, які часто суперечать світовим нормам.

Було зроблено аналіз зовнішньополітичних орієнтирів та перспектив зовнішньої політики Китаю. Після побудови SWOT – аналізу було виявлено сильні сторони (геополітична вага, економічна могутність, широке геополітичне впливове коло, технологічна компетентність, сприятливі торгові відносини, слабкі сторони (низька ступінь дипломатичної гнучкості, обмежені ресурси для зовнішньодипломатичної діяльності, нестабільність міжнародних відносин), можливості (технологічна співпраця, дипломатичні угоди, міжнародні ініціативи, максимально ефективне використання власні здобутки, конвертувавши їх у безпеку і добробут) та загрози (геополітичні конфлікти, глобальна економічна нестабільність, екологічні кризи та реакція міжнародного співтовариства) зовнішньої політики КНР. Для кращого розуміння було здійснено сценарний аналіз глобальних геополітичних тенденцій для зовнішньої політики Китаю, створено три сценарії розвитку, а саме базовий, оптимістичний та песимістичний сценарії. Системний аналіз територіальних спорів у Південно-Китайському морі дозволив ширше розкрити особливості зовнішньої політики КНР та інтереси в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політичний реалізм. *Політологія*. : веб-сайт. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2360.html>
2. Теорія ідеалізму. *Політологія*. : веб-сайт. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2359.html>
3. Теорія міжнародних відносин. *Profilbaru*. : веб-сайт. URL: https://profilbaru.com/uk/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD#%D0%9D%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BC
4. The Five Principles of Peaceful Co-Existence Stand Stronger. *Embassy of the People's Republic of China in the Islamic Republic of Iran*. : веб-сайт. URL: china.embassy.gov.cn/eng/dtxw/201407/t20140702_1894012.htm
5. «М'яка сила» як інструмент зовнішньої політики Китаю. *Adastra*. : веб-сайт. URL: <https://adastra.org.ua/blog/myaka-sila-yak-instrument-zovnishnoyi-politiki-kitayu>
6. Nando Sommerfeldt & Holger Zschäpitz («Die Welt»). Chinas Soft Power gefährdet das globale Machtgefüge. *Handelszeitung*. : веб-сайт. URL: <https://www.handelszeitung.ch/panorama/chinas-soft-power-gefahrdet-das-globale-machtgefuge-165597>
7. Дорош О. Л. М'яка сила Китаю: Оцінка ефективності та реакція на сучасні виклики : Стаття. Львів. *Національний університет «Львівська політехніка»*. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal_paper/2021/nov/25298/stattyadorosh2227.pdf
8. Краснопольська Т.М. Публічна дипломатія як складова М'якої сили Китаю : Стаття. *Національний університет «Одеська юридична академія»*. URL:

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/19154/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1>

9. Динис. Г.Г. Міжнародно-правові аспекти мирного співіснування держав: історія та сучасність : Стаття. Ужгород. *Закарпатський державний університет*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17272/1/%D0%9C%D0%86.pdf>

10. The State of China's Soft Power in 2020. *E-International Relations*. : веб-сайт. URL: <https://www.e-ir.info/2020/07/03/the-state-of-chinas-soft-power-in-2020/>

11. China's Foreign Policy. Main Characteristics of China's Foreign Policy URL: http://ge.chinaembassy.gov.cn/eng/zggx/200410/t20041005_1070533.htm

12. Major Traps on China's Path to Global Leadership. *The Diplomat – The Diplomat is a current-affairs magazine for the Asia-Pacific, with news and analysis on politics, security, business, technology and life across the region*. : веб-сайт. URL: <https://thediplomat.com/2022/09/2-major-traps-on-chinas-path-to-global-leadership/>

13. Following the Flow China's Approach to Global Leadership : *World Scientific Publishing Co Pte Ltd*. : веб-сайт. URL: <https://www.worldscientific.com/doi/pdf/10.1142/S2377740018500045>

14. Бузаров А.І. Основні вектори зовнішньої політики Китаю в 2018 р.: стаття. *Українська асоціація китаєзнавців*. URL: <https://sinologist.com.ua/buzarov-osnovni-vektory-zovnishnoyi-polityky-kytayu-v-2018-r/>

15. Trace China's Rise to Power. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/china-global-governance/>

16. Andrew J. Nathan. Domestic Factors in the Making of Chinese Foreign Policy. *Department of Political Science Columbia University* URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0009445516646241>

17. Holslag, Jonathan. China, India, and the Military Security Dilemma. *Brussels Institute of Contemporary China Studies*. Asia Paper, Vol. 3, No. 5, 13–25.

18. Nathan, Andrew J. China's Rise and International Regimes: Does China Seek to Overthrow Global Norms?, in Robert S. Ross and Jo Inge Bekkevold (eds), *China in the Era of Xi Jinping*. Washington, DC: Georgetown University Press, 165–95.

19. Nathan, Andrew J. and Andrew Scobell. 2012. *China's Search for Security*. New York: Columbia University Press. URL: <https://www.jstor.org/stable/43818390>

20. Saunders, Phillip C. and Andrew Scobell (eds). 2015. *PLA Influence on China's National Security Policymaking*. Stanford: Stanford University Press. URL: https://www.rand.org/pubs/commercial_books/CB550.html

21. Scobell, Andrew. Cult of Defense and Great Power Dreams: The Influence Strategic Culture on China's Relationship with India, in Michael R. Chambers (ed.). *South Asia 2020: Strategic Balances and Alliances*. U.S. Army War College Strategic Studies Institute, 329–60.

22. Scobell, Andrew, Ely Ratner and Michael Beckley. 2014. *China's Strategy toward South and Central Asia: An Empty Fortress*. RAND Project AIR FORCE. Santa Monica, California: RAND Corporation. URL: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/

23. *The Seven Military Classics of Ancient China*, translated by Ralph D. Sawyer. Boulder, CO: Westview Press, 1993.

24. Qiao Liang and Wang Xiangsui, *Unrestricted Warfare*. Brattleboro, VT: Echo Point Books and Media, 1999.

25. Justin Katz, «Xi Likely Not Aware of All Chinese Gray Zone Operations, U.S. Intel Officer Says,» *Breaking Defense*, April 5, 2023. URL: <https://breakingdefense.com/2023/04/chinas-xi-likely-not-aware-of-everything-hissecurity-forces-do-us-navy-intel-commander-says/>.

26. Xi Jinping, «Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity to Build a Modern Socialist Country in All Respects» *Report to the 20th National Congress of the Communist Party of China*, CGTN. October 16, 2022. URL:

<https://news.cgtn.com/news/files/Full-text-of-the-report-to-the-20th-NationalCongress-of-the-Communist-Party-of-China.pdf>.

27. Zhongqi Pan. Guanxi, Weiqi and Chinese Strategic Thinking, *Chinese Political Science Review* 1. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s41111-016-0015-1>

28. Xi Jinping, «Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in All Respects and Strive for the Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era,» *speech, 19th National Congress of the Communist Party of China*. October 18, 2017, November 4, 2017. URL: https://www.chinadaily.com.cn/china/19thcpcnationalcongress/2017-11/04/content_34115212.htm.

29. Xi Jinping, «New Asian Security Concept for New Progress in Security Cooperation,» *speech, Fourth Summit of the Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia, Shanghai Expo Center*. May 21, 2014. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wj

30. Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*. New York: *Addison-Wesley Publishing*, 1979.

31. Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Fourth Edition. New York: Alfred A. Knopf, 1967.

32. Office of the Secretary of Defense, *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*. Washington, DC: U.S. Department of Defense, 2022. URL: <https://media.defense.gov/2022/Nov/29/2003122279/-1/-1/1/2022-MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTSINVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA.PDF>

33. Office of the Secretary of Defense, *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*. Washington, DC: U.S. Department of Defense, 2022. URL: <https://media.defense.gov/2022/Nov/29/2003122279/-1/-1/1/2022-MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTSINVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA.PDF>

34. Wang Xingsheng, *The Science of Military Political Work*, Beijing: *Junshi Kexue* 2011.
35. Учень і «старший брат РФ»: як Китай веде інформаційні війни проти Заходу. *Європейська правда*. : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/07/12/7125339/>
36. Yu Guohua, «NDU Officer on Weaker Force Achieving Victory in Local War,» *China Military Science*, May 20, 1996.
37. Shou Xiaosong, *The Science of Military Strategy*, Beijing: *National Defense University Press*, 2020.
38. Office of the Secretary of Defense, Military and Security Developments Involving the People's Republic of China. *Washington, DC: U.S. Department of Defense*, 2022. URL: <https://media.defense.gov/2022/Nov/29/2003122279/-1/-1/1/2022-MILITARY-AND-SECURITY-DEVELOPMENTSINVOLVING-THE-PEOPLES-REPUBLIC-OF-CHINA.PDF>
39. Timothy R. Heath, «China's Evolving Approach to Economic Diplomacy» *National Bureau of Asian Research, Asia Policy*, no. 22, July 2016, 163. URL: <https://www.jstor.org/stable/24905122>.
40. «Виник новий жанр гібридної війни»: Китай робить висновки з подій в Україні - Reuters. *Інформаційне агентство Українські Національні Новини (УНН)*. : веб-сайт. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2027686-vinik-noviy-zhanr-gibridnoyi-viyni-kitay-robit-visnovki-z-podiy-v-ukrayini>
41. Peter A. Dutton, Isaac B. Kardon, and Conor M. Kennedy, Djibouti: China's First Overseas Strategic Strongpoint, *Newport, RI: U.S. Naval War College*, April 2020.
42. Larry M. Wortzel. *The Chinese People's Liberation Army and Information Warfare*. Carlisle, PA: *U.S. Army War College, Strategic Studies Institute*. March 2014. URL: <https://press.armywarcollege.edu/monographs/506/>.

43. China Military Power Report Examines Changes in Beijing's Strategy. *U.S. Department of Defense*. URL: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3230682/china-military-power-report-examines-changes-in-beijings-strategy/>

44. Cooperation with China: Challenges and opportunities. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/cooperation-with-china-challenges-and-opportunities/>

45. Grossman D. China's friends are few and unreliable. *Nikkei Asia*. URL: <https://asia.nikkei.com/Opinion/China-s-friends-are-few-and-unreliable>

46. China's great game in the Middle East. *ECFR*. URL: https://ecfr.eu/publication/china_great_game_middle_east/

47. China's relations with the Middle East: a perspective from the region. *International Institute for Asian Studies*. URL: <https://www.iias.asia/the-newsletter/article/chinas-relations-middle-east-perspective-region>

48. China's Increasing Role in the Middle East: Implications for Regional and International Dynamics. *Georgetown Journal of International Affairs*. URL: <https://gjia.georgetown.edu/2023/06/02/chinas-increasing-role-in-the-middle-east-implications-for-regional-and-international-dynamics/>

49. The Middle East and China. *Middle East Policy Council*. URL: <https://mepc.org/speeches/middle-east-and-china>

50. China's Interests in the Middle East and North Africa. *IEMed*. URL: <https://www.iemed.org/publication/chinas-interests-in-the-middle-east-and-north-africa/>

51. China's Growing Role in the Middle East. *Prio*. URL: <https://www.prio.org/events/9039>

52. What do China's economic woes mean for the Middle East? *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/publications/what-do-chinas-economic-woes-mean-middle-east>

53. The Multialigned Middle East. *Foreign affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/multialigned-middle-east-china-influence>
54. Can China replace the US in the Middle East? *Aljazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/features/2023/4/25/can-china-replace-the-us-in-the-middle-east>
55. Reluctant player: China's approach to international economic institutions. *Brookings*. URL: <https://www.brookings.edu/articles/reluctant-player-chinas-approach-to-international-economic-institutions/>
56. China's Influence in International Organizations. *School of International and Public Affairs*. URL: <https://www.sipa.columbia.edu/chinas-influence-international-organizations>
57. China's Growing Influence in International Organizations. *Warsaw Institute*. URL: <https://warsawinstitute.org/chinas-growing-influence-international-organizations/>
58. Mapping China's Participation in Multilateral Development Institutions and Funds. *Center for global development*. URL: <https://www.cgdev.org/publication/mapping-chinas-participation-multilateral-development-institutions-and-funds>
59. Шульга М.А. Китай у світлі геополітики: Стаття. Київ. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/28/23.pdf>
60. Лікарчук Д.С. Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії: Стаття. Київ. *Київський національний університет культури і мистецтв*. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/25/7.pdf>
61. Економіка КНР: перспективи та виклики: Стаття. *Національний інститут досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/ekonomika-knr-perspektyvy-ta-vyklyky>
62. Екологія Китаю продовжує страждати: повітря Пекіна відлякує гостей, а китайці не хочуть жити в «містах-примарах». *Finance.ua* : веб-сайт. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/299743/ekologiya-kytayu-prodovzhuye-strazhdaty-povitrya-pekina-vidlyakuye-gostej-a-kytajtsi-ne-hochut-zhyty-v-mistah-prymarah>

63. Геополітика Китаю. Актуальні проблеми і перспективи. *Освіта та самоосвіта.* : веб-сайт. URL: <https://referatss.com.ua/work/geopolitika-kitaju-aktualni-problemi-i-perspektivi/>

64. Сценарний аналіз як методологічна основа передбачення. *Підручники* : веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/17910819/ekonomika/stsenarniy_analiz_metodologichna_osnova_pere_dbachennya

65. Китай витратить 300\$ млрд, щоб стати технологічно незалежним. *IT community.* : веб-сайт. URL: <https://itc.ua/news/kitay-potratit-300-mlrd-chtobyi-stat-tehnologicheskinezavisimyim-i-zahvatit-mir/>

66. «Один пояс – один шлях» - глобальний геоекономічний проект Китаю. *Публікації.* : веб-сайт. URL: <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoekonomichnij-proekt-kitayu/>

67. Геополітична ситуація Китаю. *Geograf.com.ua* : веб-сайт. URL: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/23-countries-styding-tourism/289-geopolitychna-sytuatsiya-kytau>

68. Іван Корнута Геополітика Південно-китайського моря: інтереси ключових гравців: Стаття. *Геополітика України: історія і сучасність.* URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22544/1/%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE-%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%8F.pdf>

69. Стратегія В'єтнаму в Південно-Китайському морі: як Ханой бореться за острови. *24 канал* : веб-сайт. URL: https://24tv.ua/pivdenno-kitayske-more-chim-vonotsikave-dlya-vyetnamu-kr-tayvanyu_n2140102

70. Філіппіни пропонують розробити правила поведінки в Південнокитайському морі без участі КНР. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3789470-filippini-proponuut-rozrobiti-pravila-povedinki-v-pivdennokitajskomu-mori-bez-ucasti-knr.html>

71. Малайзія готова вести переговори з Китаєм щодо Південно-Китайського моря. *Українські національні новини* : веб-сайт. URL: <https://unn.ua/news/malayziya-gotova-vesti-peregovori-z-kitayem-schodo-pivdenno-kitayskogo-morya>